

Klaster av bergartene der meteoritt traff bakken.

Gardnos meteorittkrater

[Store norske leksikon](#) / [Realfag](#) / [Geologi](#) / [Meteoritter](#)

Gardnoskrateret er et [meteorittkrater](#) på Garnås i [Nes kommune](#), [Viken fylke](#) (tidligere [Buskerud](#)). Krateret ligger nær riksvei 7 i [Hallingdal](#) og er lett tilgjengelig med et eget besøkssenter.

UTTALE: g'ardnos-strukturen

Man kan fremdeles se konturene av krateret og høyden i sentrum, men det er ikke lenger en sirkelformet grop i bakken. Den østlige kraterveggen har istidene tatt knekken på, og skog dekker store deler av området. I dag er det de spesielle bergartene og ikke kraterformen som forteller historien om hva som skjedde for 546 millioner år siden.

Oppdagelse og undersøkelse

Krateret ble første gang undersøkt under kartlegging av [Hallingdal](#) i 1948, da statsgeolog O. A. Broch oppdaget en ringstruktur bestående

Gardnosbreksje

Av Øivind Thoresen/Naturhistorisk museum, UiO.

Lisens: Begrenset gjenbruk

TABLE 7.3 Common Types of Sedimentary Rock

Clast Size*	Clast Character	Rock Name (Alternate Name)
Coarse to very coarse	Rounded pebbles and cobbles	Conglomerate
	Angular clasts	Breccia
Medium to coarse	Large clasts in muddy matrix 2 kornstørrelser	Diamictite “dia” betyr 2, “mict” er miks
	Sand-sized grains	Sandstone
	▪ quartz grains only	▪ quartz sandstone (quartz arenite)
	▪ quartz and feldspar sand	▪ arkose
	▪ sand-sized lithic clasts	▪ lithic sandstone
Fine	▪ sand and lithic clasts in a clay-rich matrix	▪ wacke (informally called graywacke)
	Silt-sized clasts	Siltstone
Very fine	Clay and/or very fine silt	Shale (if it breaks into platy sheets)
		Mudstone (if it doesn't break into platy sheets)

3648 x 2736 - blogs.agu.org

Neoproterozoic Glacial Diamictite, Namibia

This closer view of the diamictite demonstrates the poorly sorted nature of the clasts. Dark clasts are limestone and tan clasts are dolomite. The softer limestone clasts sheared after burial, whereas the stronger dolomite clasts did not.

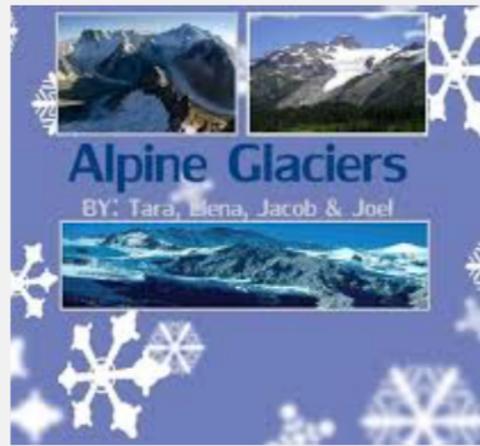
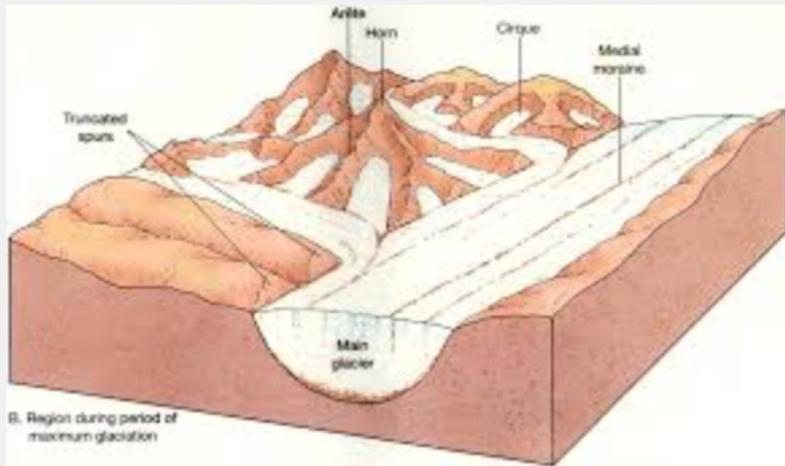

DIAMICTITE WITH COLOR AND TEXTURE TYPICAL OF THE CAVO DISTRICT OF CENTRAL BELIZE. FIGURE: DR. MICHAEL RAPPINO, DEPT. GEOLOGY, NEW YORK UNIVERSITY, NY 10003

Isbre-avsetninger er en typ diamiktitt: klaster i leir-matiks

Isbre-avsetninger er en typ diamiktitt.

En isbre kan transportere alle størrelser. Avsetning heter "Till"

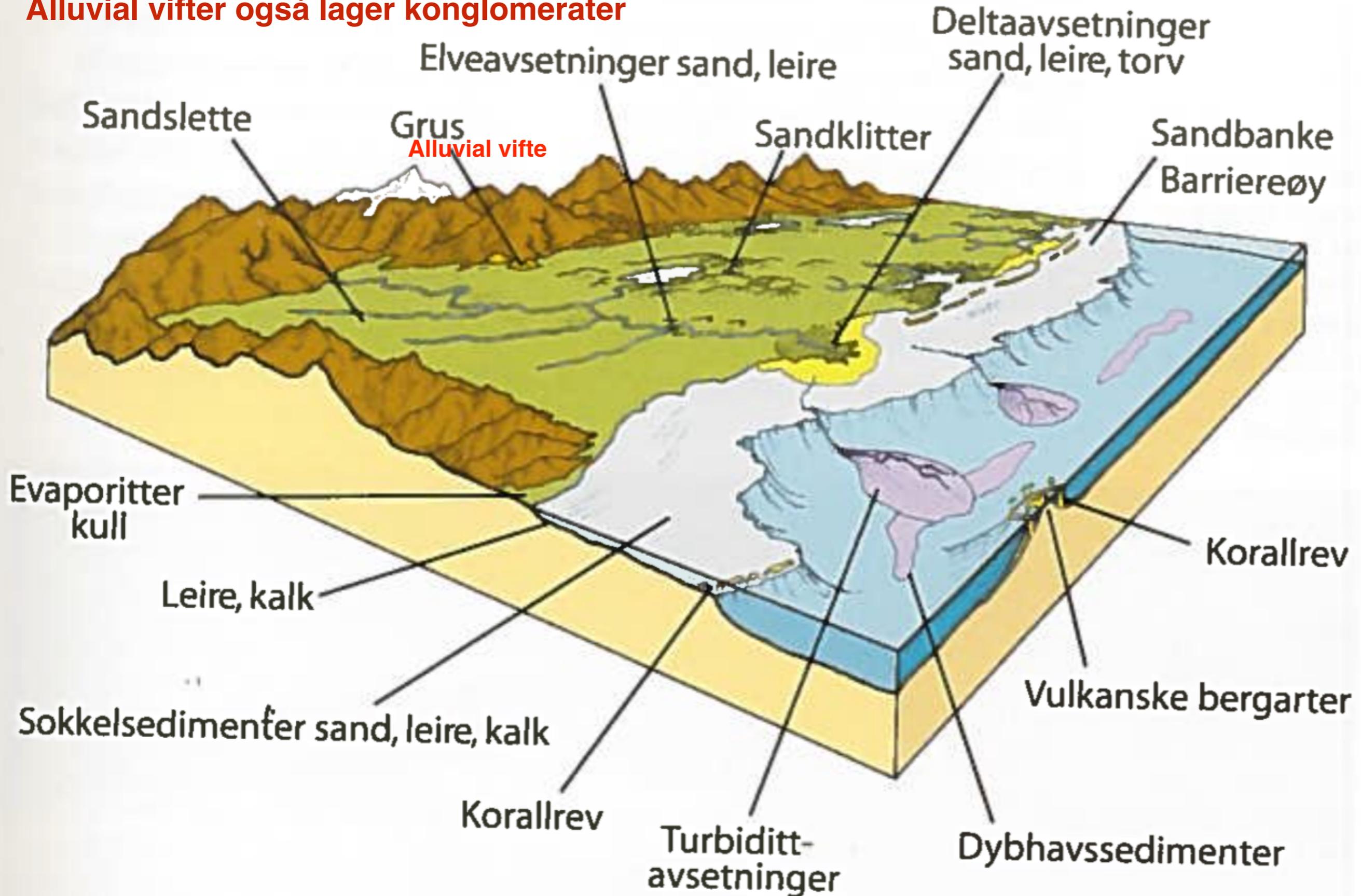

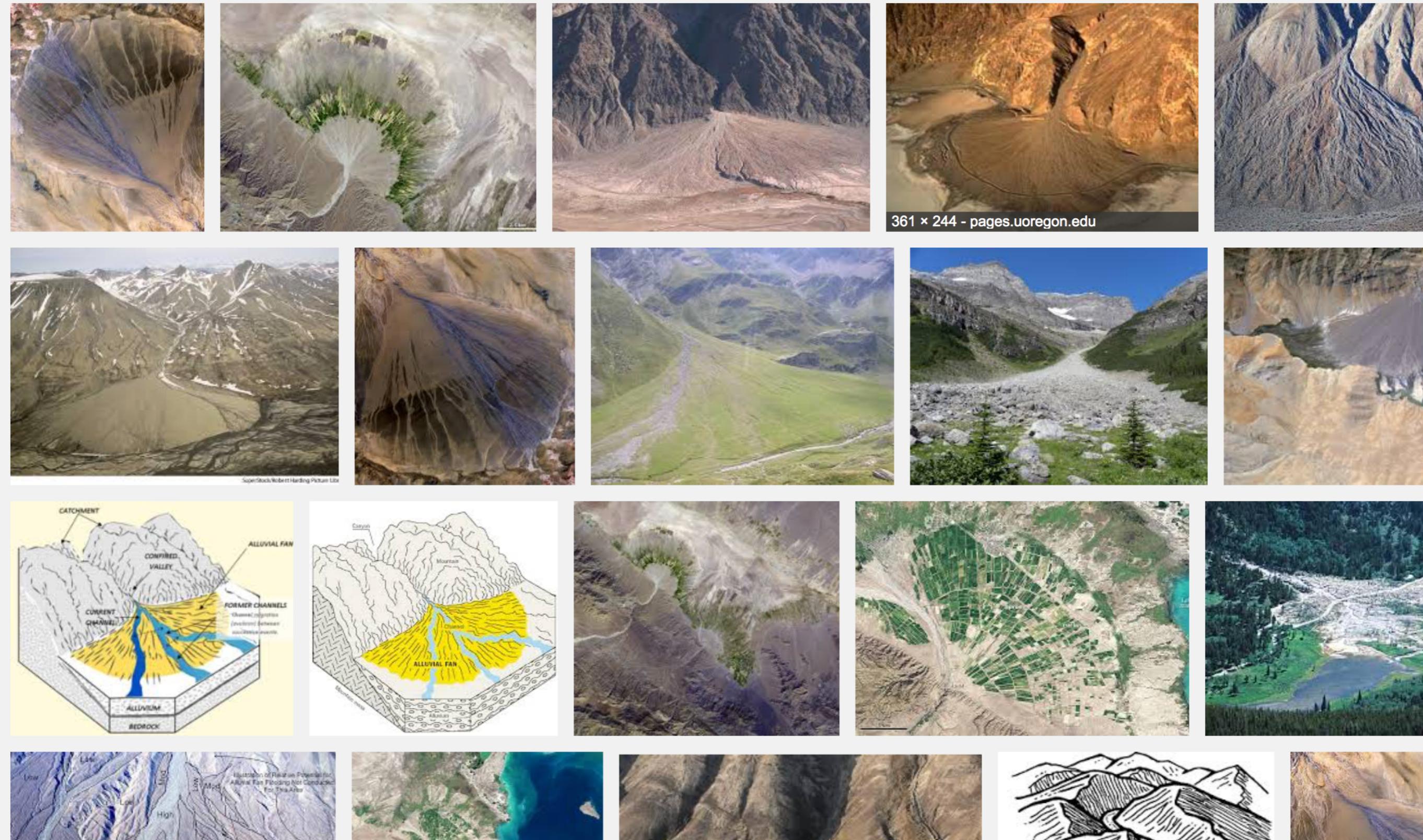
glacial marine tills, Ghaub Fm, Namibia

**Isavsetning heter morene eller "till".
"Tillitt" er litifisert till.
Matriksbåret klaster. En slags diamiktitt. 6**

Jensen glemte å nevne glasiiale avsetninger (till) og alluviale vifter (breksje/konglomerat) her.
Alluvial vifter også lager konglomerater

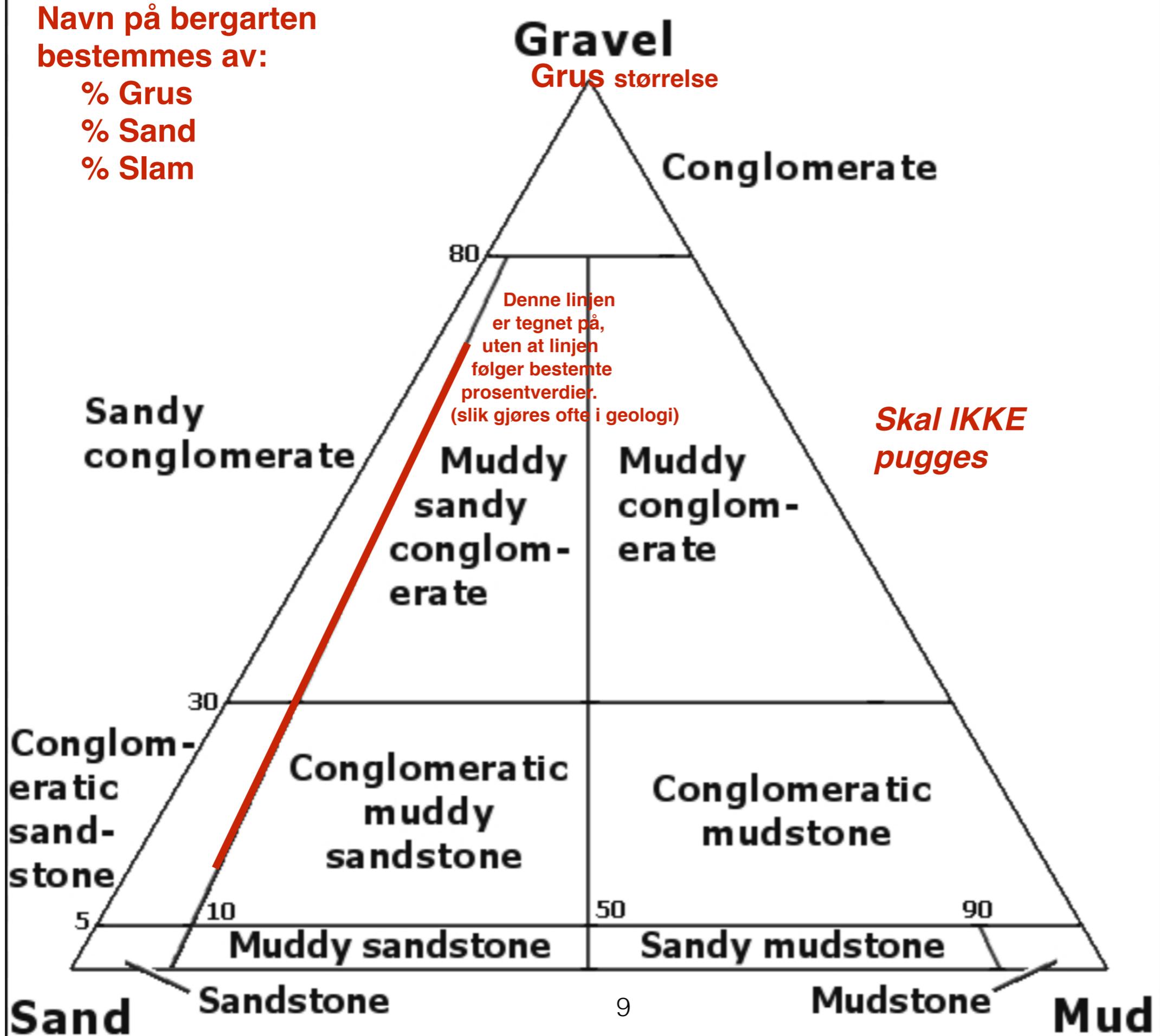
361 x 244 - pages.uoregon.edu

SuperStock/Robert Harding Picture Ltd

Alluvial vifte avsettes av periodisk rennende vann (bekk) som kommer fra fjellkløfter/daler. (Det er anerledes enn talus, som faller ned uten hjelp av rennende vann.)

Navn på bergarten bestemmes av:

- % Grus
- % Sand
- % Slam

“Debris flow” er ofte muddy conglomerate, kanskje avsatt av en flash flood:

https://youtu.be/_yCnQuILmsM

Flash flood i Antelope Canyon:

<https://youtu.be/m44gkjMukP0>

antelope canyon

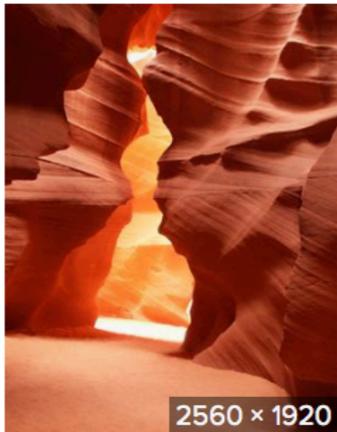
All Images Videos News Maps

Settings ▾

36 × 1103

See N...
com

2560 × 1920

File:Lower Antelope C...
en.wikipedia.org

1440 × 963

301 Moved Permanently
karljames.wordpress.com

1200 × 750

Antelope Canyon, a Navajo natural wond...
vox.com

360 × 480

Antelope Canyon ...
reviewjournal.com

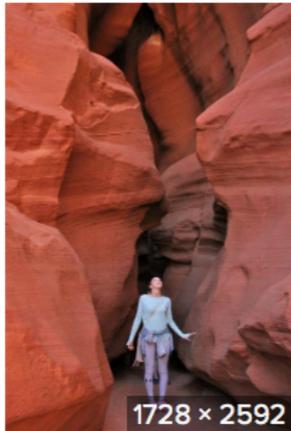
1000 × 750

\$180 Las Vegas to Antelope Can...
gc.tours

800 × 600

utiful Natural W...
er.com

1728 × 2592

Antelope Canyon: ...
carrieqillaspie.com

1000 × 667

Touring Antelope Canyon | Upper vs Lowe...
parkedinparadise.com

800 × 533

The Blurring Lines Between Commerical a...
brendansadventures.com

728 × 1092

Lower Antelope Ca...
localadventurer.com

728 × 1092

Lower Antelope Ca...
localadventurer.com

TABLE 7.3 Common Types of Sedimentary Rock

Clast Size*	Clast Character	Rock Name (Alternate Name)
Coarse to very coarse	Rounded pebbles and cobbles	Conglomerate
	Angular clasts	Breccia
	Large clasts in muddy matrix	Diamictite
Medium to coarse	Sand-sized grains	Sandstone
	▪ quartz grains only	▪ quartz sandstone (quartz arenite)
	▪ quartz and feldspar sand	▪ arkose
	▪ sand-sized lithic clasts	▪ lithic sandstone
	▪ sand and lithic clasts in a clay-rich matrix	▪ wacke (informally called graywacke)
Fine	Silt-sized clasts	Siltstone
Very fine	Clay and/or very fine silt	Shale (if it breaks into platy sheets)
		Mudstone (if it doesn't break into platy sheets)

Sandsteiner
disse 4 bør du pugge

Sandsteiner er mer vanlig enn konglomerater.

Miljøet og kilden kan bestemmes, men bare med hjelp av tynnslip (og erfaring, og frekkhet).

Sandstein med
~~bølgeslagsrifler~~
(Jeløya utenfor
Moss)

**Dannet av strøm, ikke
av "slag" fra "bølger".
Derfor best å kalle disse
for "strømrifler"
eller "riflemarker"**

ordbok:

rifle ²

v. -et -ing (se også **RIFLING**)

frembringe rifler, ujevnheter i (noe) gi en ru overflate *sko med riflede såler*

mnty., besl. med rive

rifle ¹

subst. -n, -r

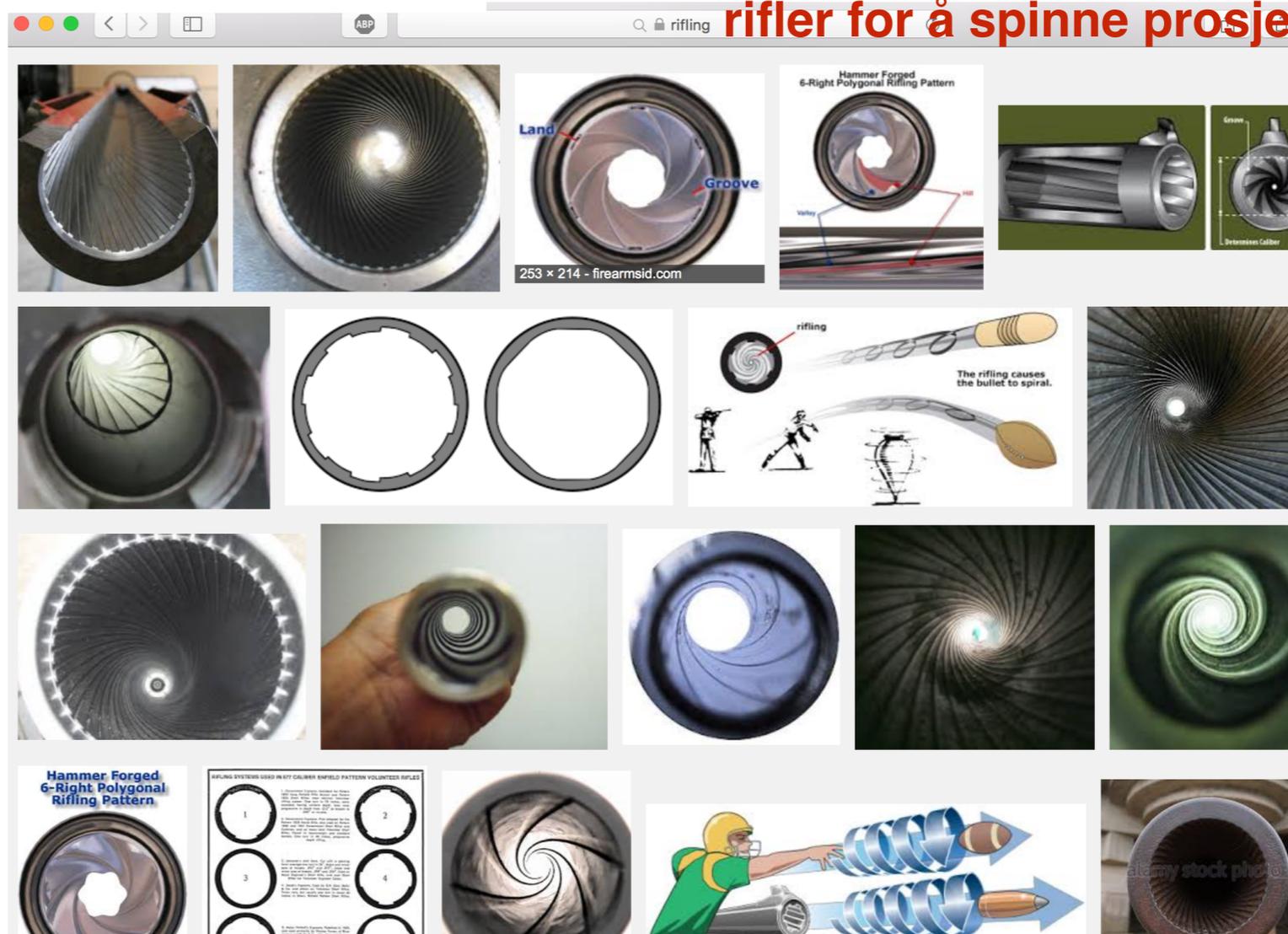
1 fure

fordypning: *riflene i et bildekk*

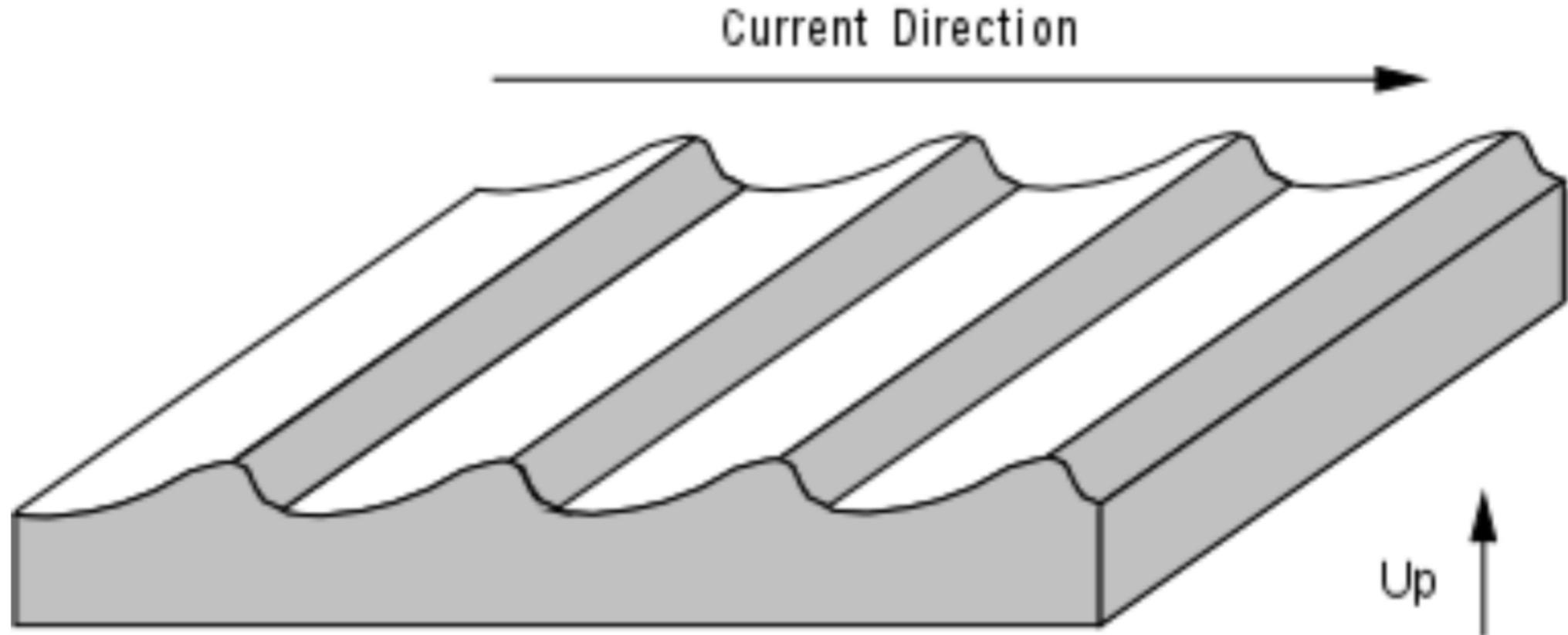
2 gevær med riflet løp

På engelsk: "ripple marks"
På norsk: "riflemarker".

Inne i en kanon eller gevær er det
rifler for å spinne prosjektilen.

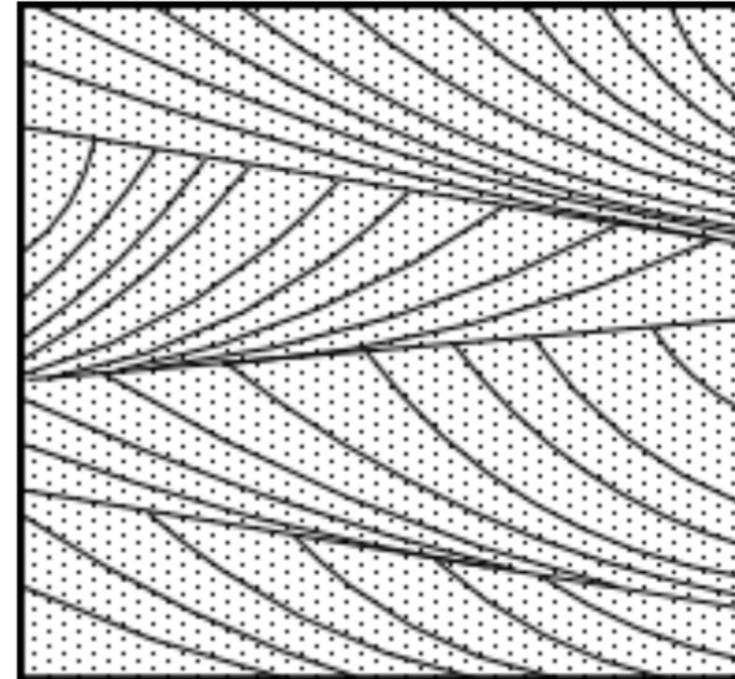
- ***Ripple Marks*** - Water flowing over loose sediment creates bedforms by moving sediment with the flow.

<https://www.youtube.com/watch?v=cJo0fTpJypg>

I tverrsnitt ser strømrifler ut som kryssjiktninger.

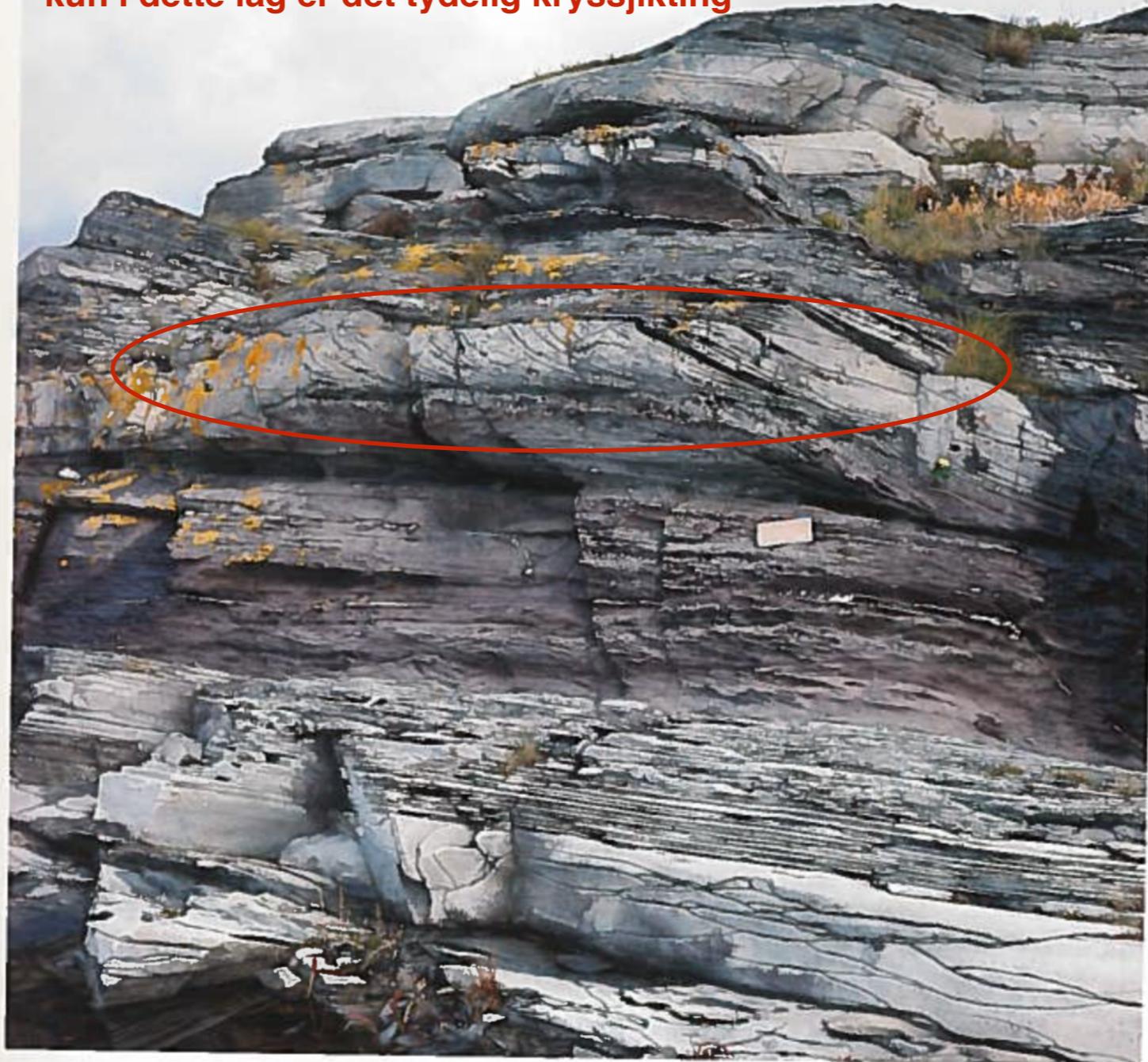
- ***Cross Bedding*** - Sets of beds that are inclined relative to one another. The beds are inclined in the direction that the wind or water was moving at the time of deposition. Boundaries between sets of cross beds usually represent an erosional surface. Very common in beach deposits, sand dunes, and river deposited sediment.

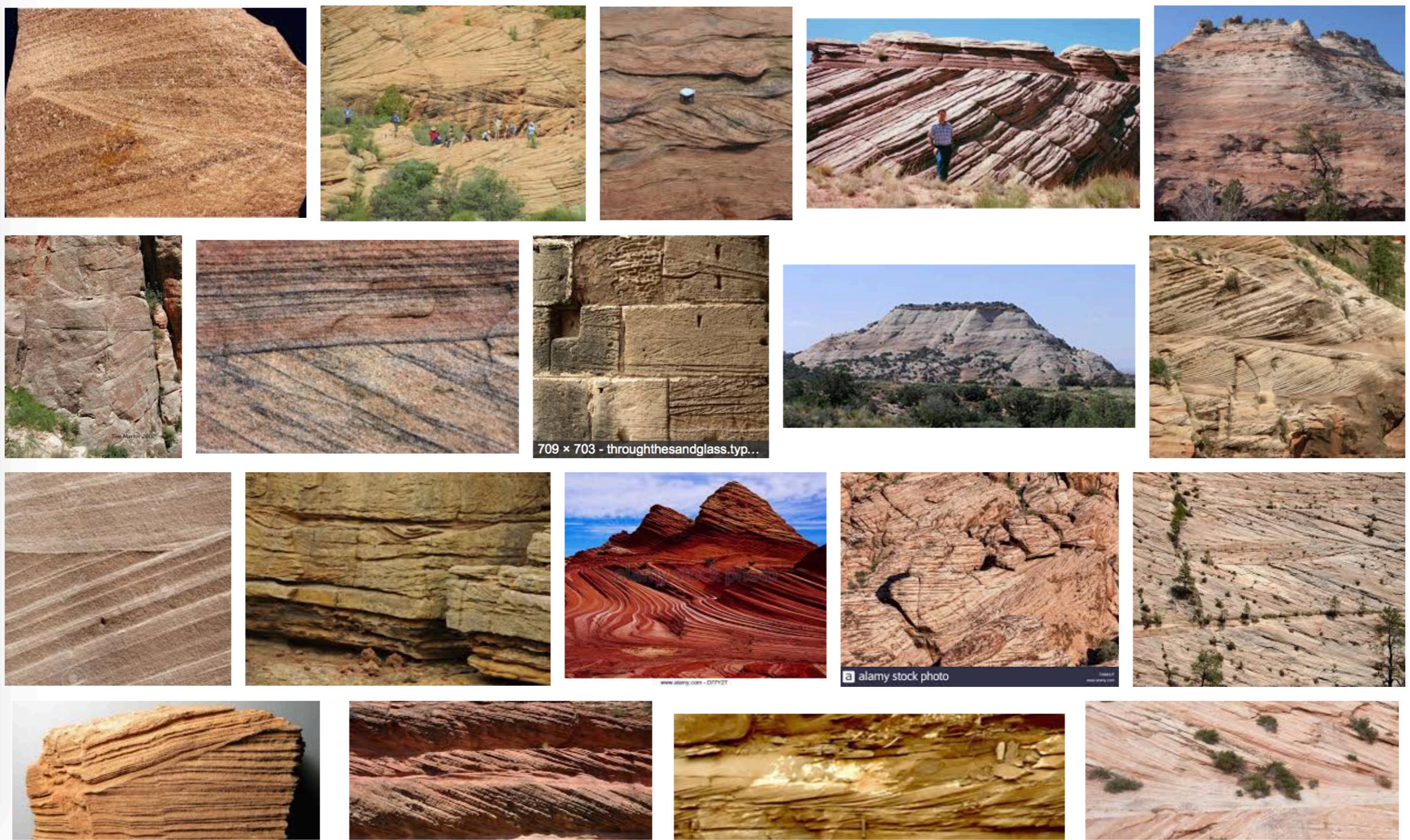
I tverrsnitt ser strømriker ut som kryssjikninger.

Schou Jensen.pdf (page 76 of 112) ▾

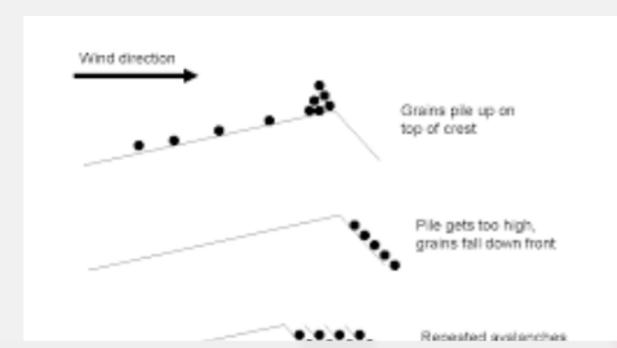
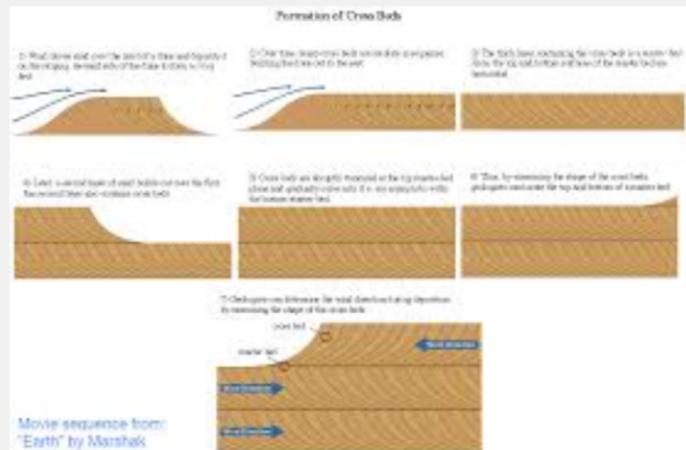
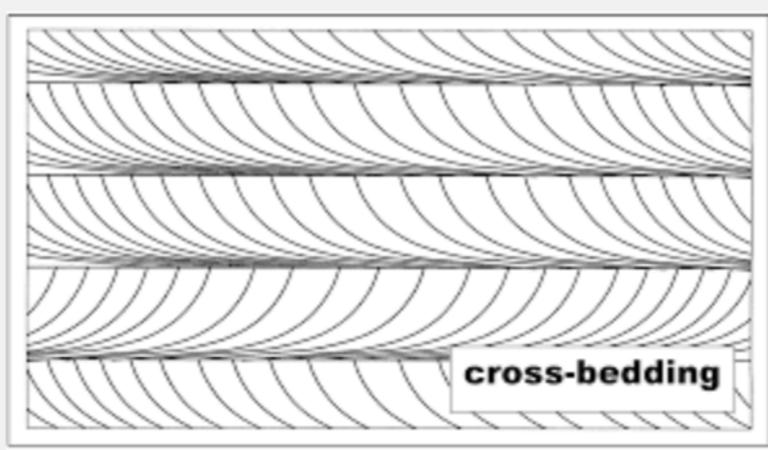
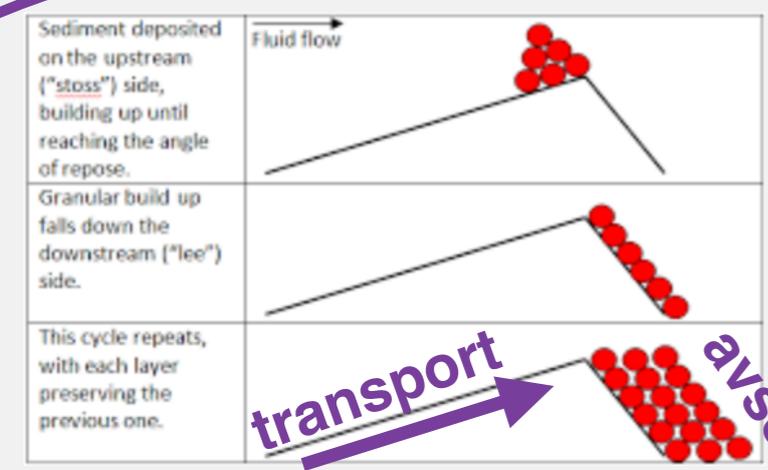
kun i dette lag er det tydelig kryssjiktning

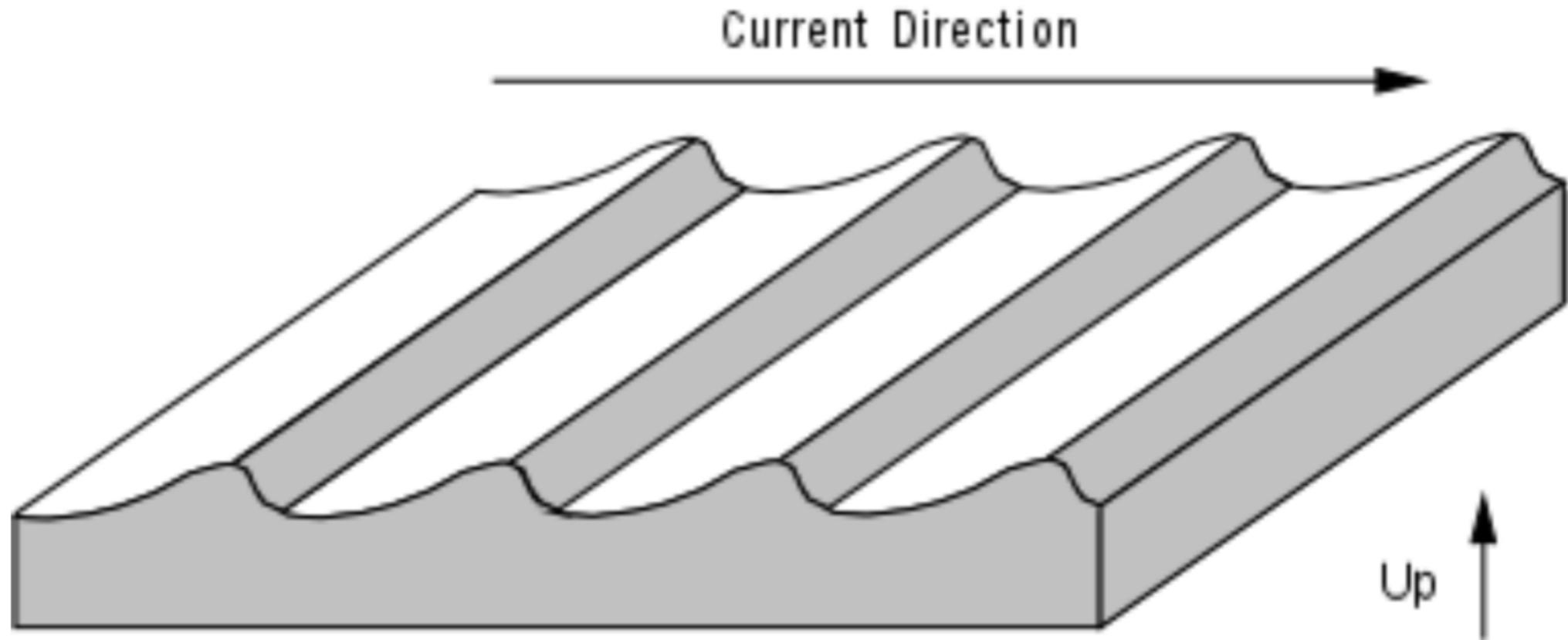
Sandsteinsvegg av ringerikssandstein med tydelig kryssjiktning, dannet i forbindelse med et flettverk av elver på slutten av silurtiden for ca. 400 millioner år siden (Jeløya utenfor Moss)

her ser vi kryssjikninger

- ***Ripple Marks*** - Water flowing over loose sediment creates bedforms by moving sediment with the flow.

<https://www.youtube.com/watch?v=cJo0fTpJypg>

sand ripples / sandrifler

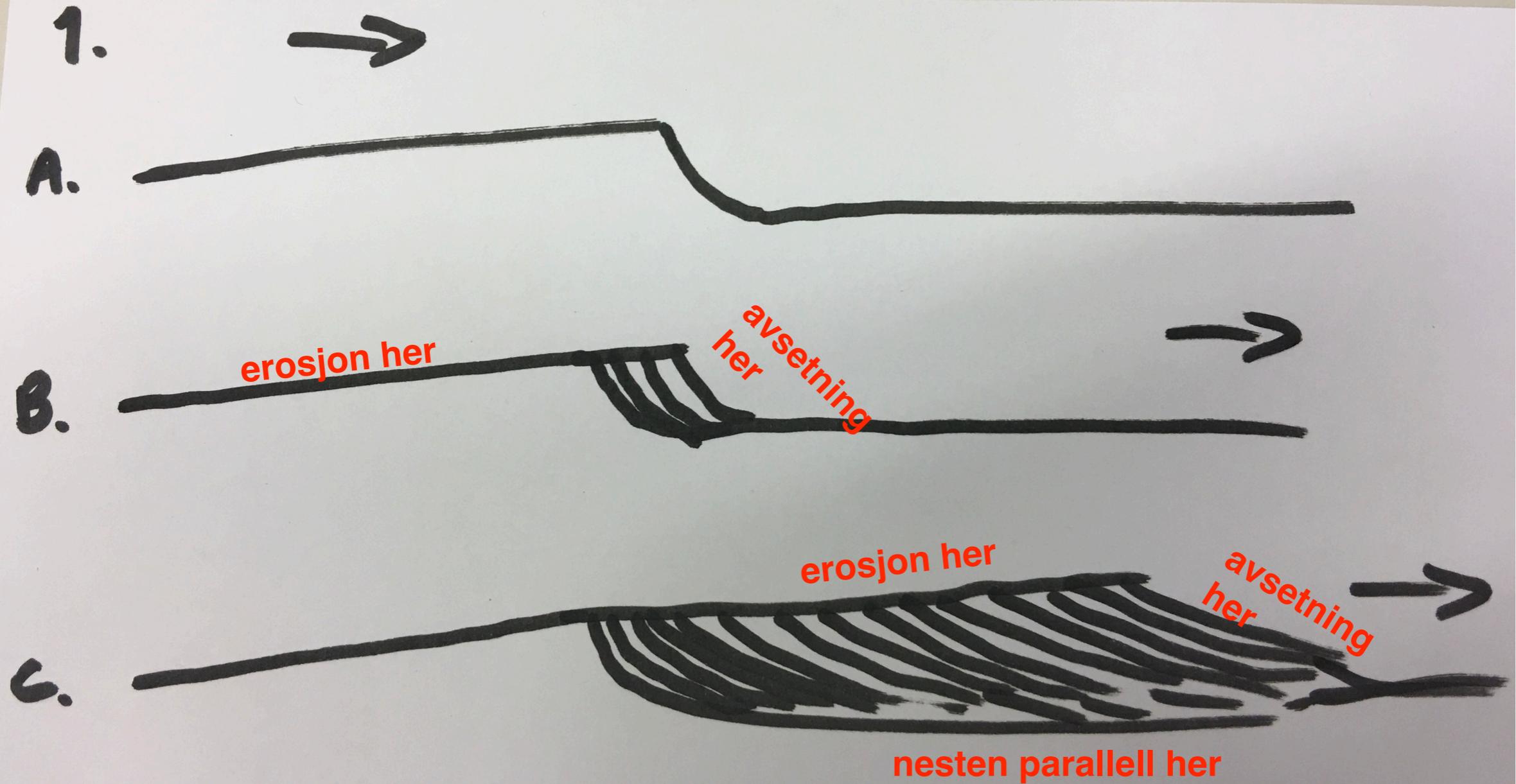
<https://youtu.be/uY2QdZLLRP8>

ripple migration / rifle migrasjon

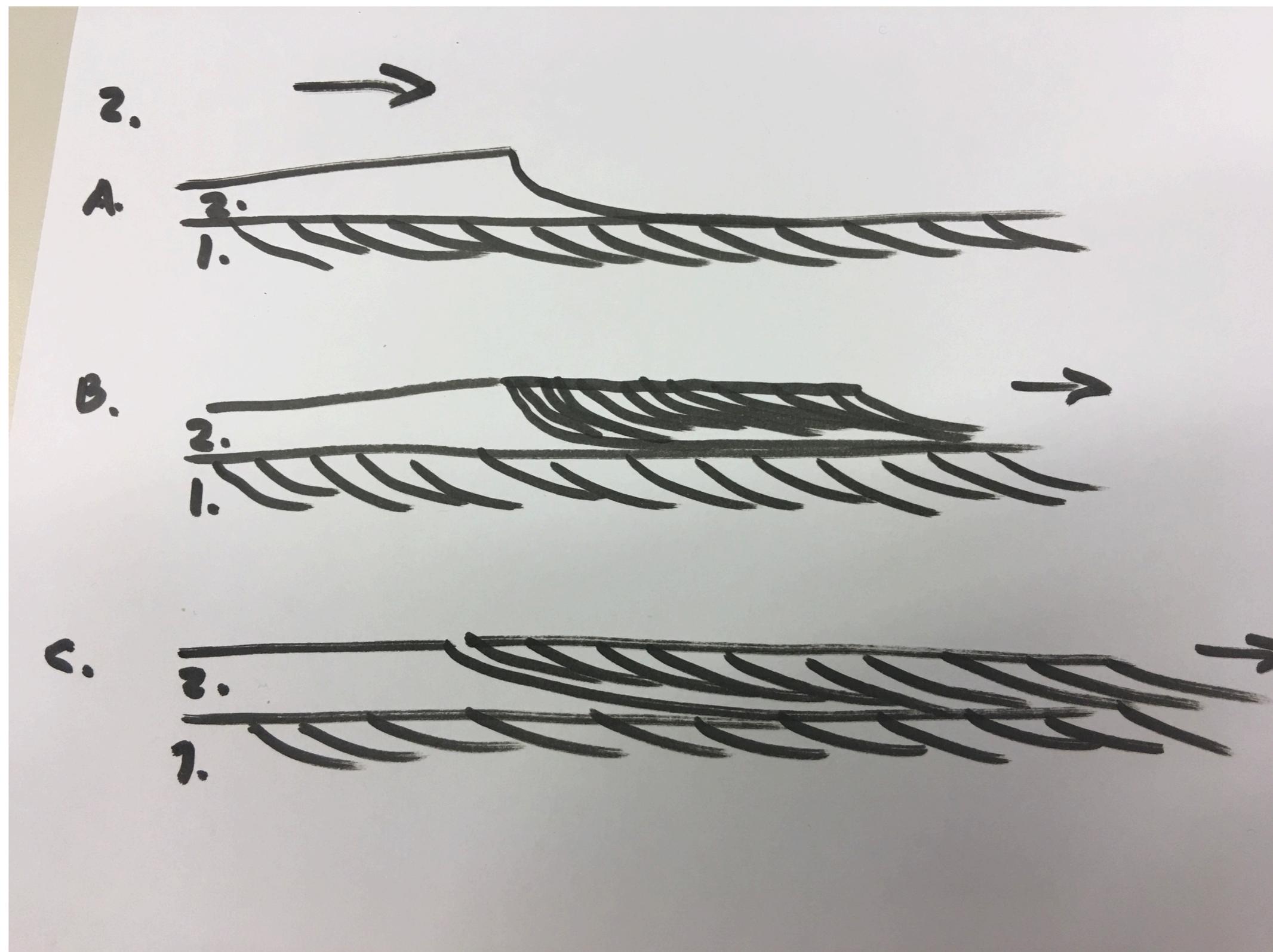
<https://youtu.be/KYvWwbEi0A0>

<https://www.youtube.com/watch?v=cJo0fTpJypg>

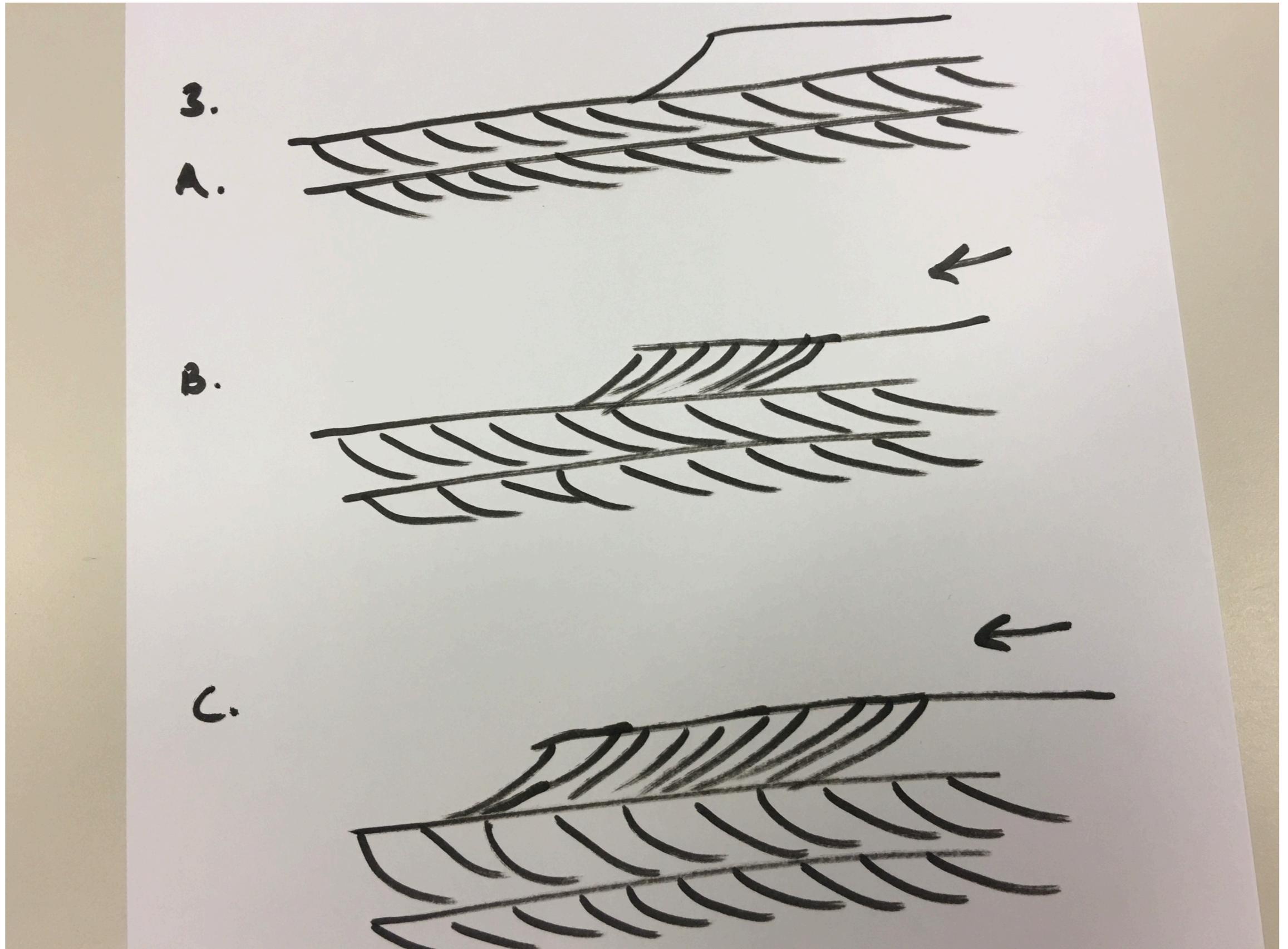
En sanddyne eller rifle migrerer fra venstre til høyre. Avsetter skrålag.

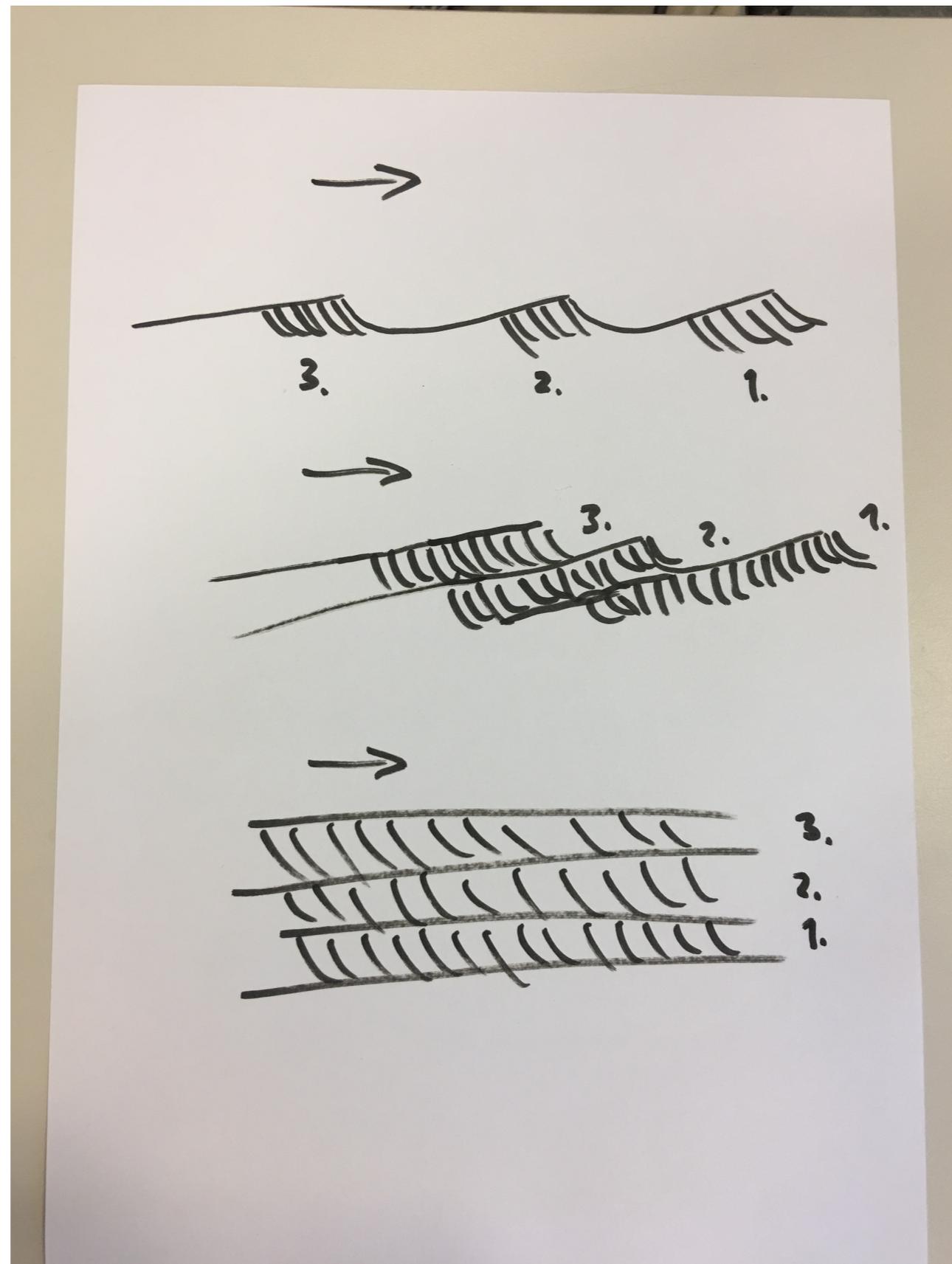
En ny rifle (2) migrerer fra venstre til høyre. Avsetter ny skrålag.

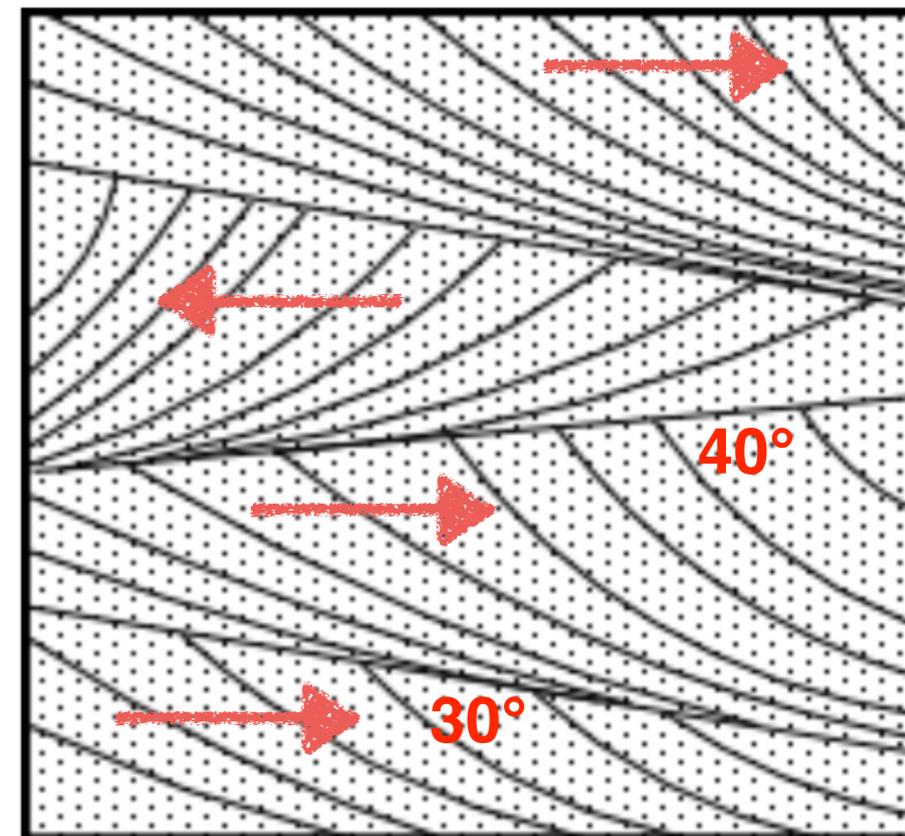
En rifle (3) migrerer fra høyre til venstre. Avsetter skrålag.

Tre rifler migrerer fra venstre til høyre samtidig. Avsetter skrålag.

- ***Cross Bedding*** - Sets of beds that are inclined relative to one another. The beds are inclined in the direction that the wind or water was moving at the time of deposition. Boundaries between sets of cross beds usually represent an erosional surface. Very common in beach deposits, sand dunes, and river deposited sediment.

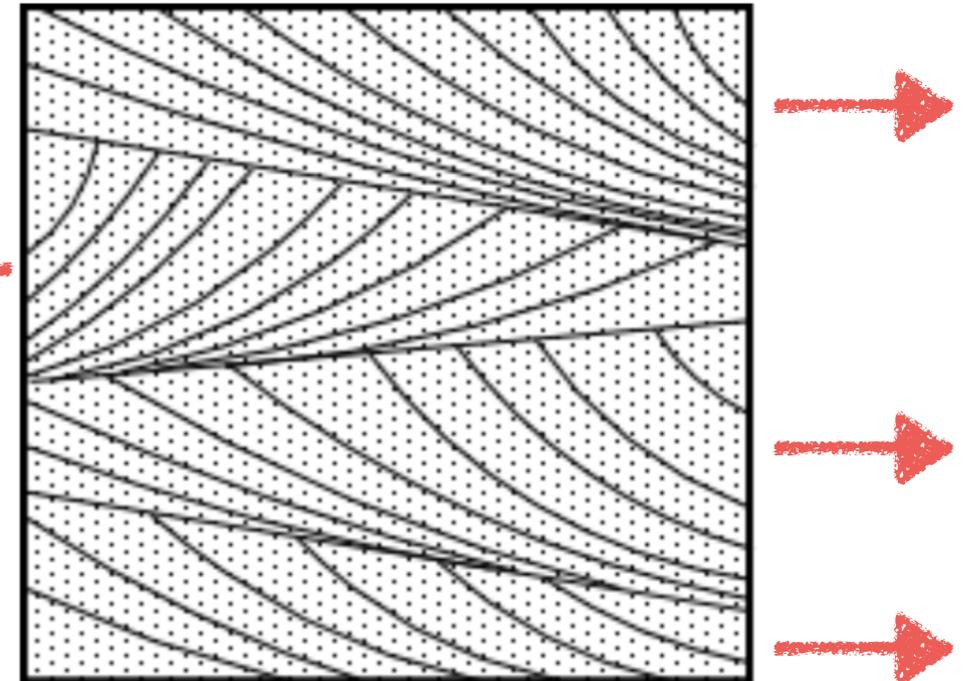

Skrålag er konkav oppover

**Erosjon kun på toppen, gir avskåret skrålag på toppen.
Skrålag er nesten parallell på bunnen.**

**Maks fall på skrålagene er mindre enn 40°
fordi sand kan ikke hvile på brattere vinkel enn ca. 40°**

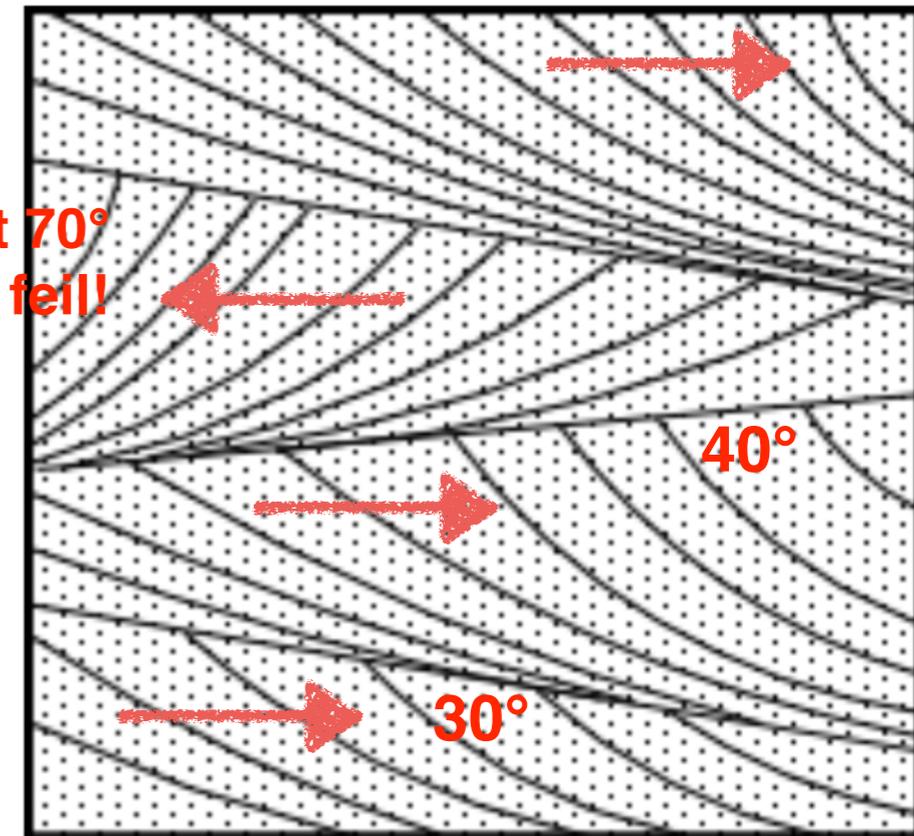
- ***Cross Bedding*** - Sets of beds that are inclined relative to one another. The beds are inclined in the direction that the wind or water was moving at the time of deposition. Boundaries between sets of cross beds usually represent an erosional surface. Very common in beach deposits, sand dunes, and river deposited sediment.

avsetning fra sandkorn som raser ned langs skrålag

(viktig å kunne tegne disse og forstå dem)

- **Cross Bedding** - Sets of beds that are inclined relative to one another. The beds are inclined in the direction that the wind or water was moving at the time of deposition. Boundaries between sets of cross beds usually represent an erosional surface. Very common in beach deposits, sand dunes, and river deposited sediment.

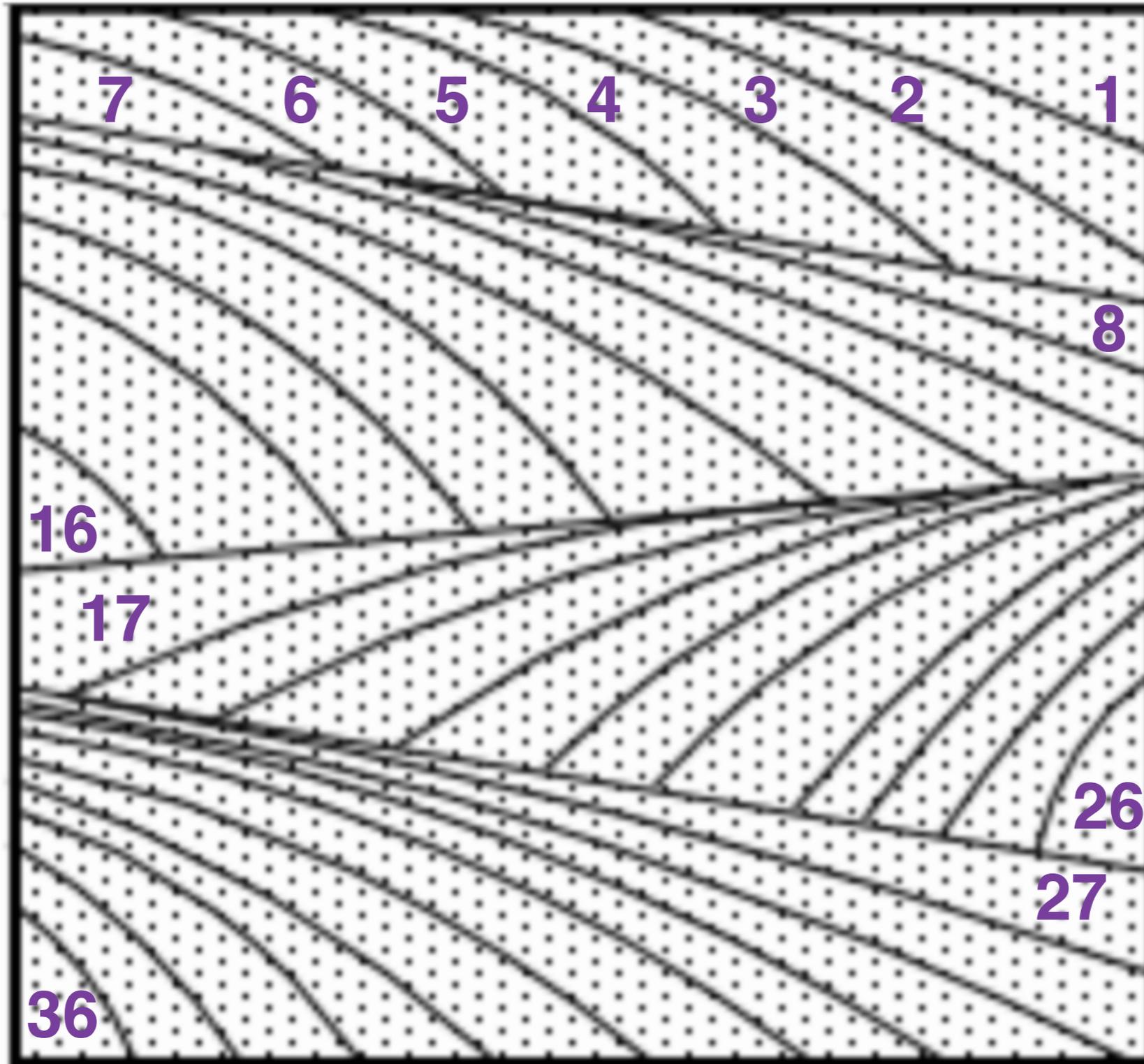

Skrålag er konkav oppover

**Erosjon kun på toppen, gir avskåret skrålag på toppen.
Skrålag er nesten parallell på bunnen.**

**Maks fall på skrålagene er mindre enn 40°
fordi sand kan ikke hvile på brattere vinkel enn ca. 40°**

her har jeg snudd Nelsons tegning **opp-ned**

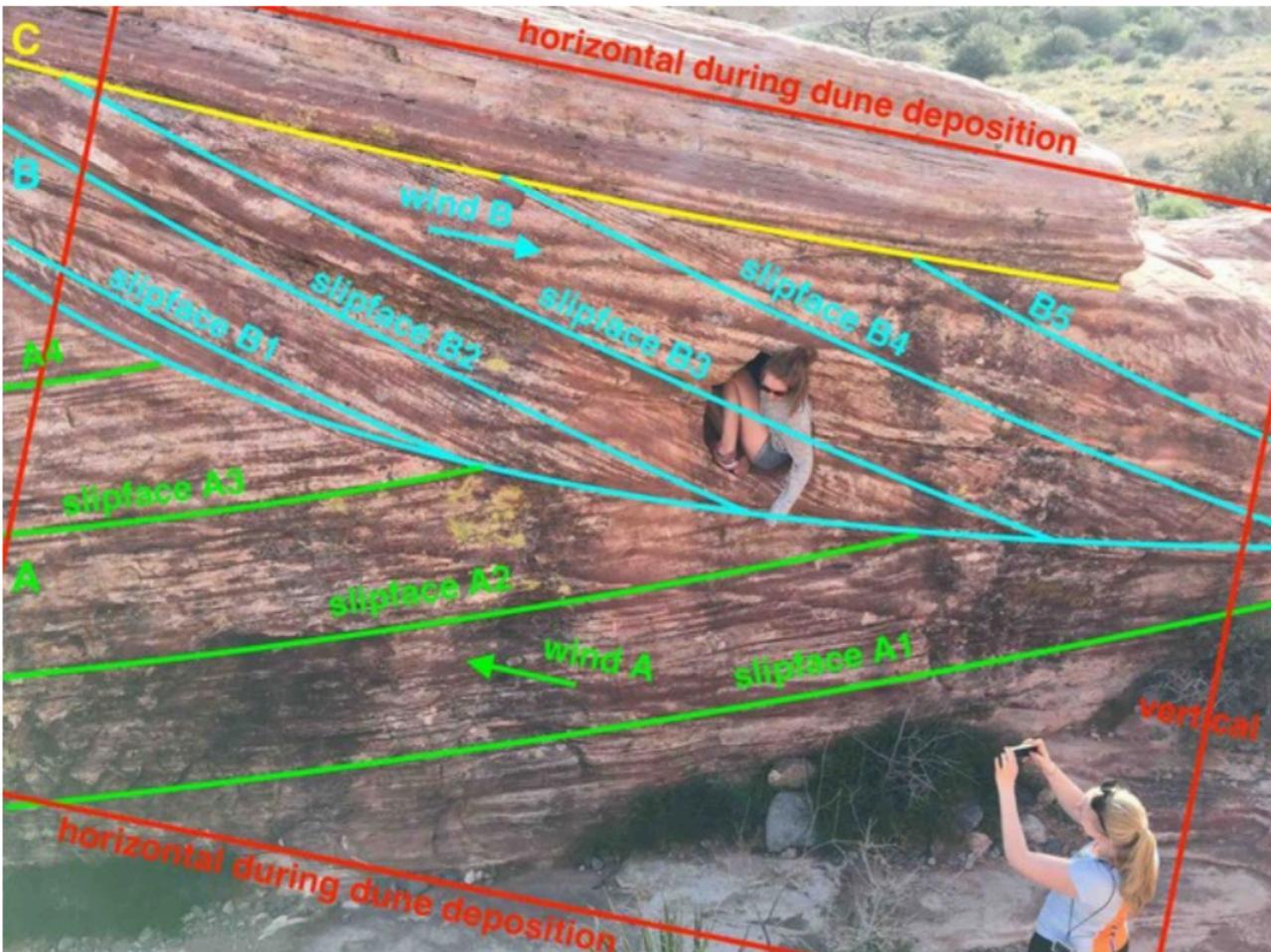
avsetnings
rekkefølge

**Lett å se når kryssjiktning er opp-ned (faguttrykk: “invertert”)
(dette er mer sikker å tolke enn putelava)**

What do people know about the geology of these cross-bedded sandstones? Maybe you understand wh

<https://groups.io/g/LasVegasROCKSandFossils/topic/98452852#20>

Man finner kryssjiktninger alle steder der sand avsettes.

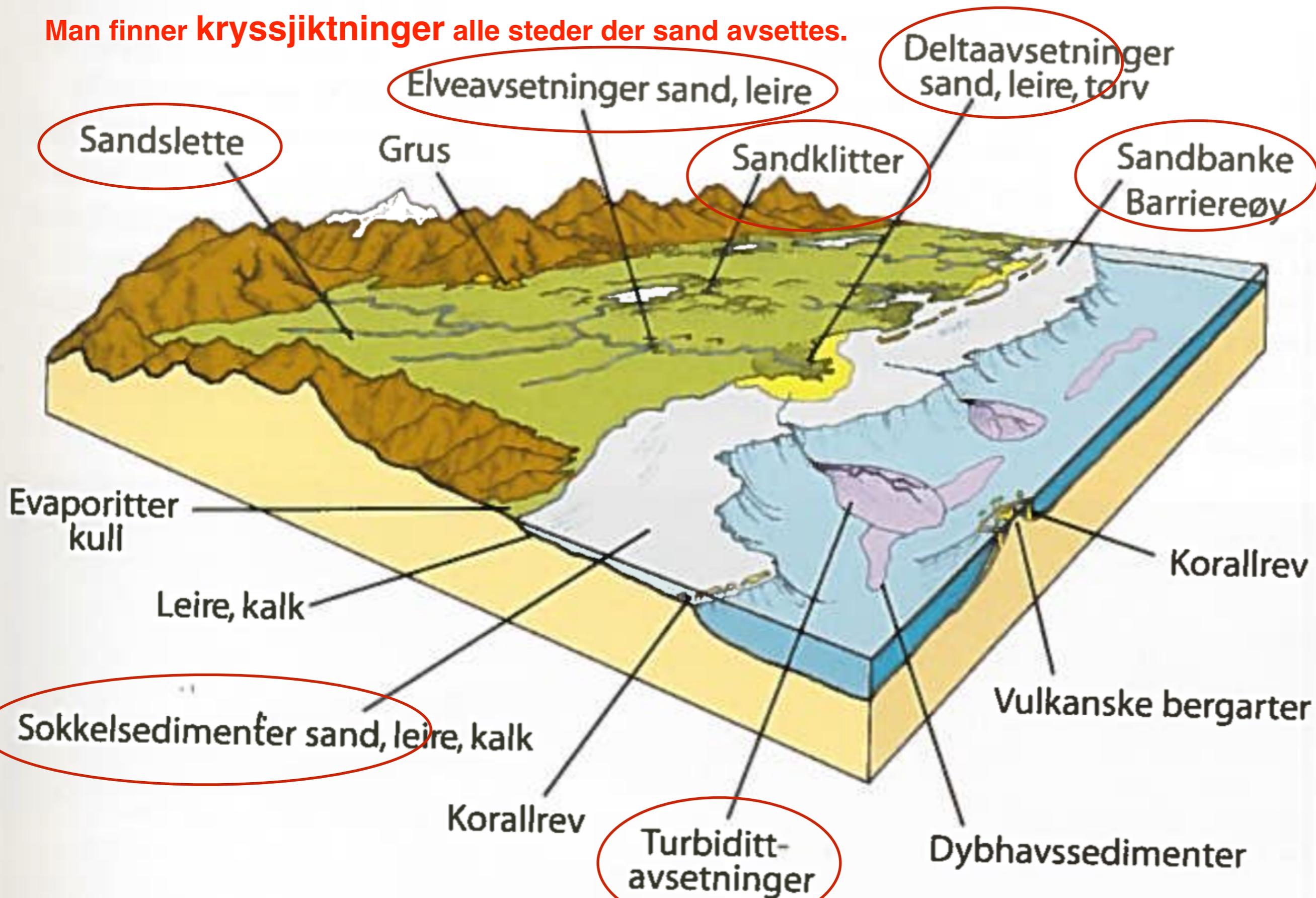
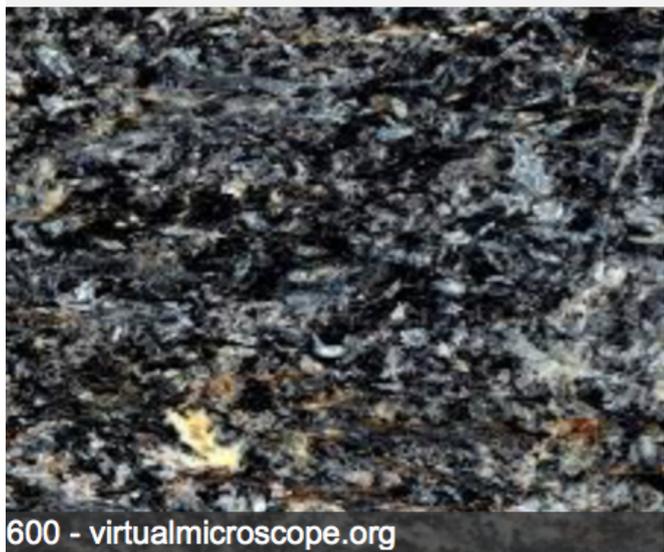
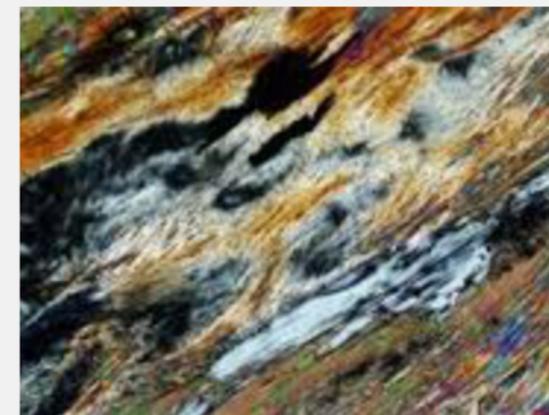
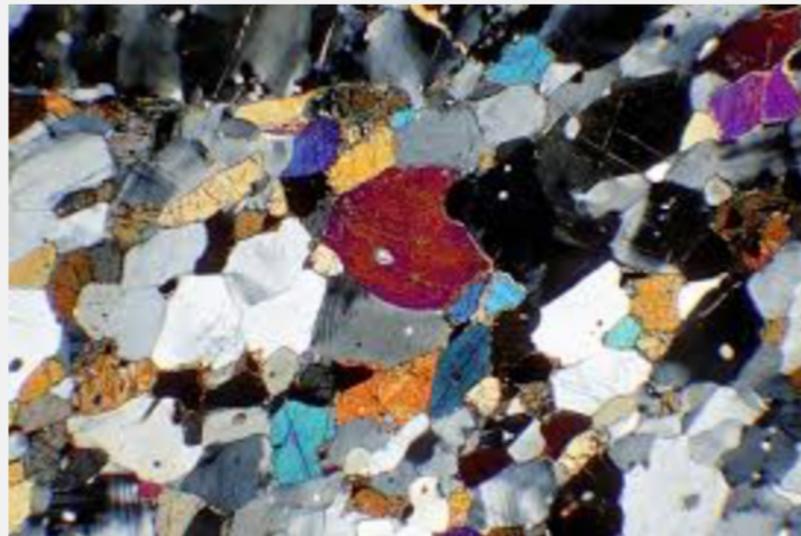
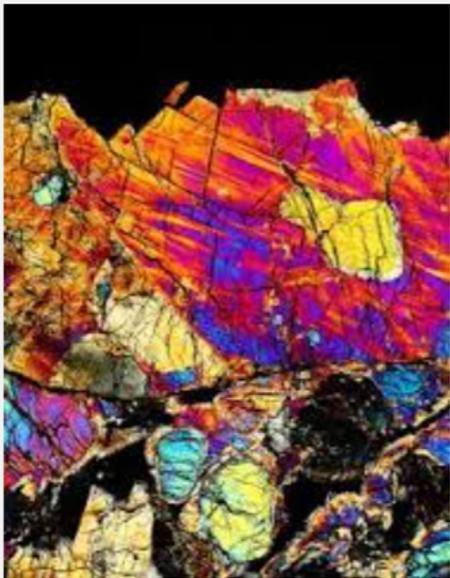

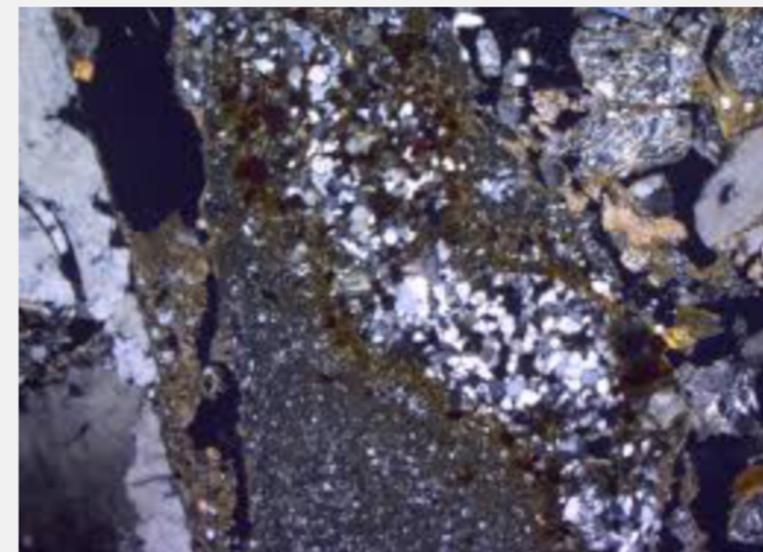
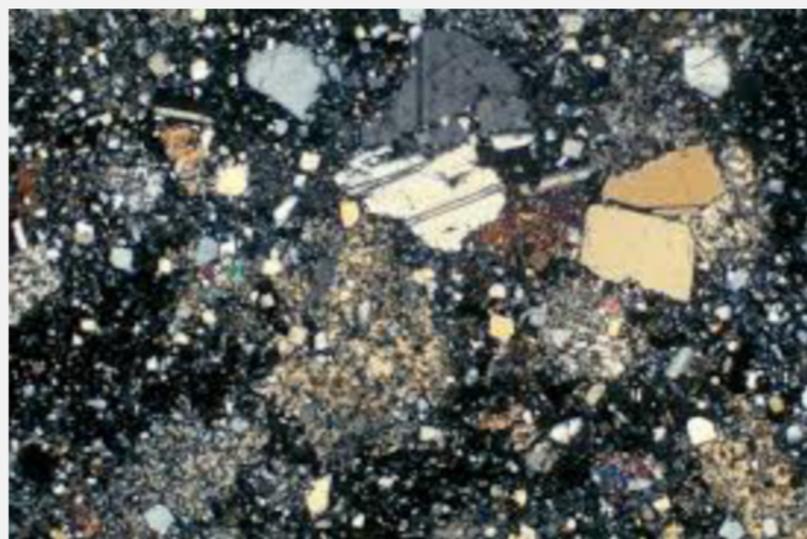
TABLE 7.3 Common Types of Sedimentary Rock

Clast Size*	Clast Character	Rock Name (Alternate Name)
Coarse to very coarse	Rounded pebbles and cobbles	Conglomerate
	Angular clasts	Breccia
	Large clasts in muddy matrix	Diamictite
Medium to coarse	Sand-sized grains	Sandstone
	▪ quartz grains only	▪ quartz sandstone (quartz arenite)
	▪ quartz and feldspar sand	▪ arkose
	▪ sand-sized lithic clasts	▪ lithic sandstone
	▪ sand and lithic clasts in a clay-rich matrix	▪ wacke (informally called graywacke)
Fine	Silt-sized clasts	Siltstone
Very fine	Clay and/or very fine silt	Shale (if it breaks into platy sheets)
		Mudstone (if it doesn't break into platy sheets)

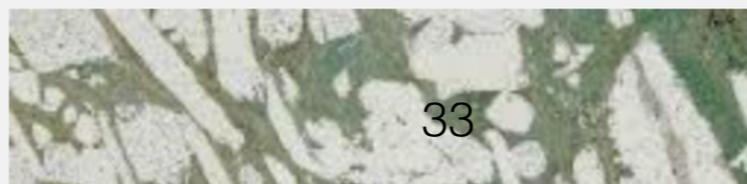
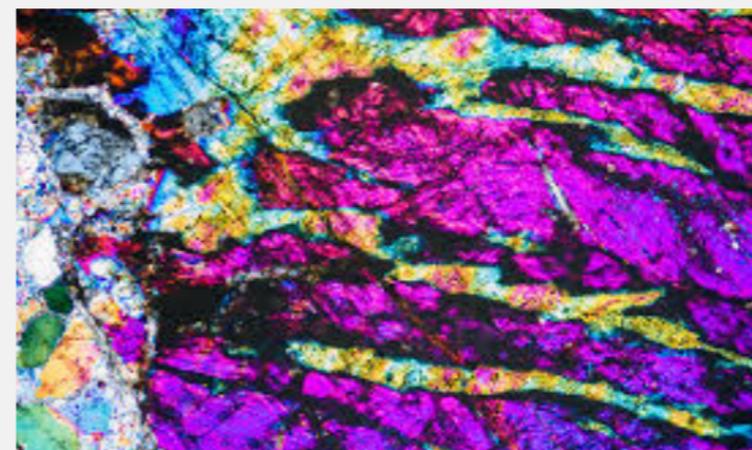
For å bestemme hva sandkornene består av, bruker vi tynnslip og petrografisk mikroskope

600 - virtualmicroscope.org

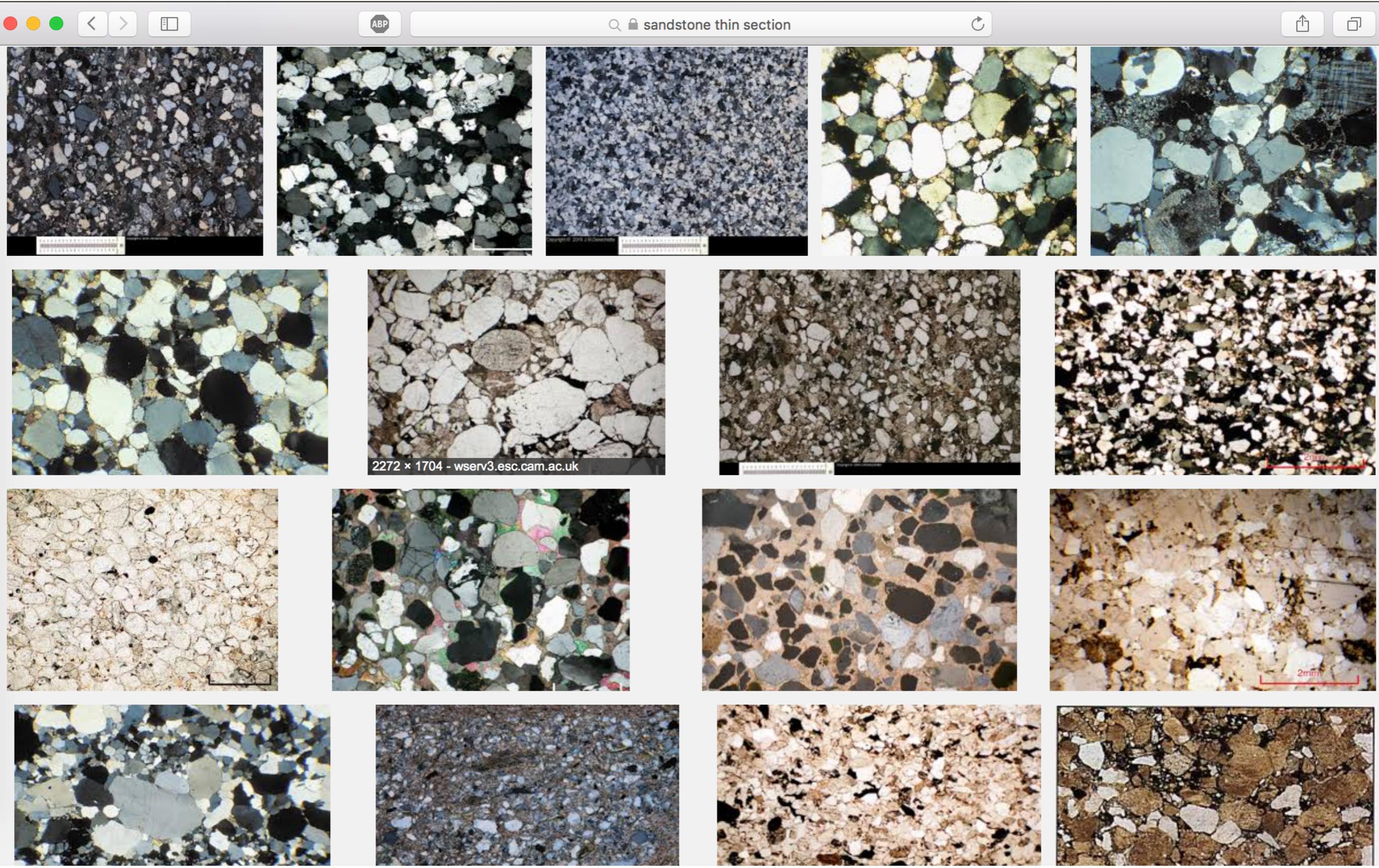

tynnslip

33

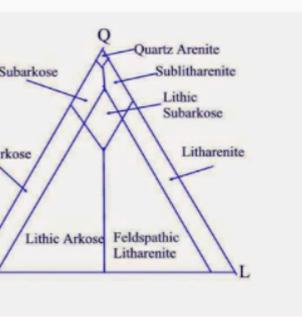
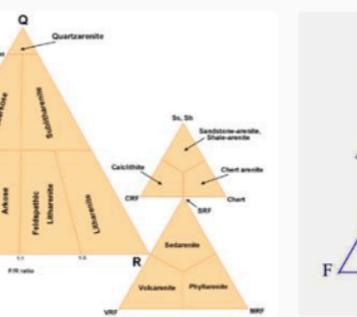
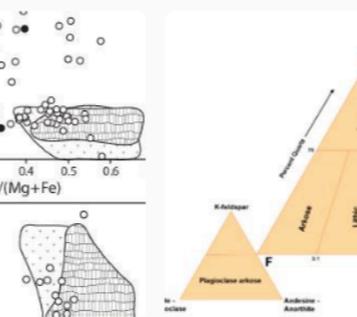
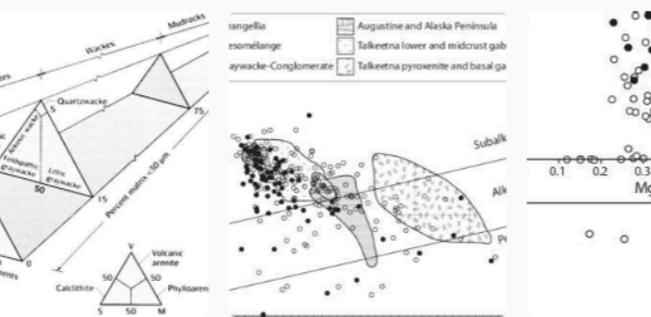
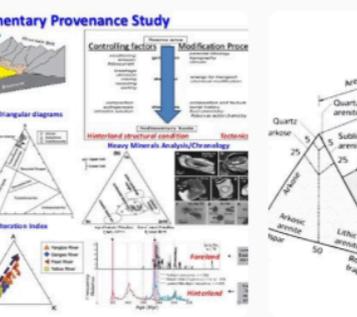
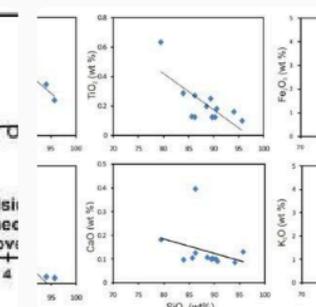
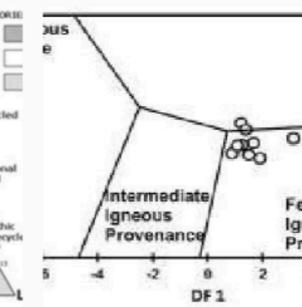
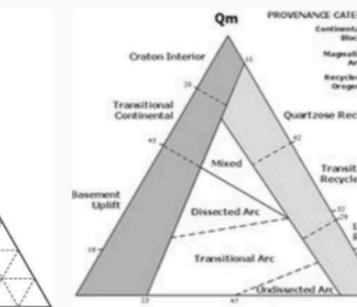
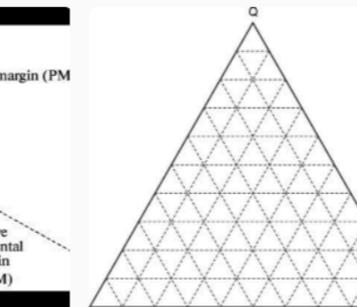
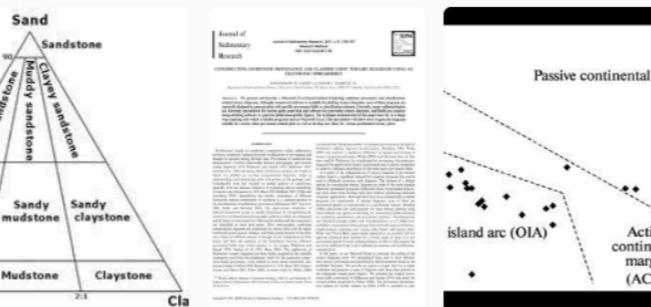
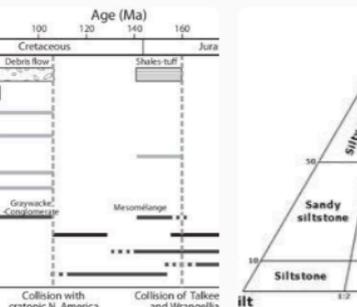
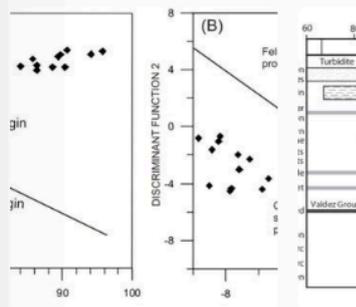
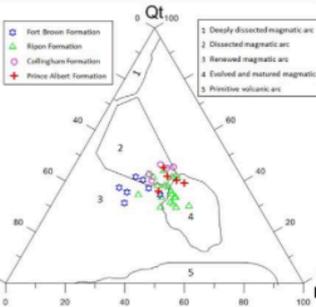
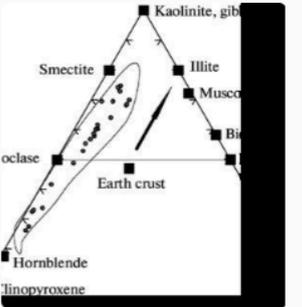
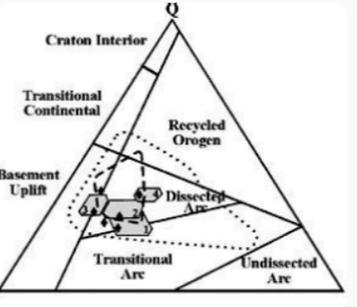
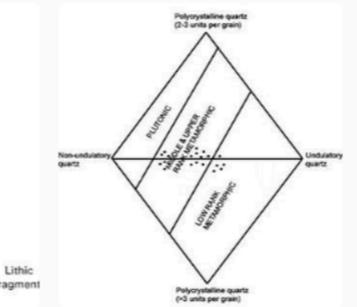
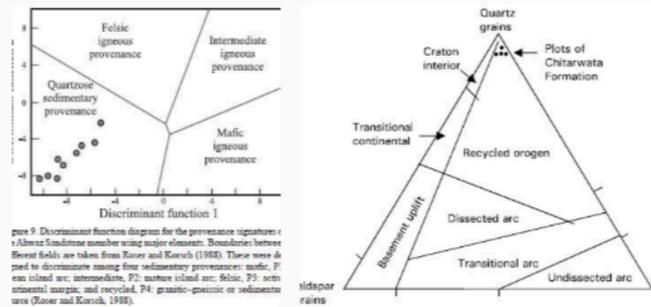
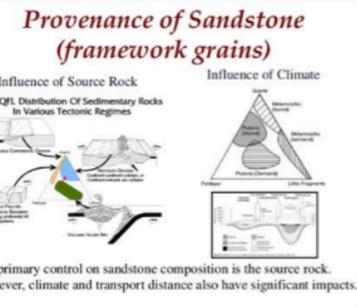
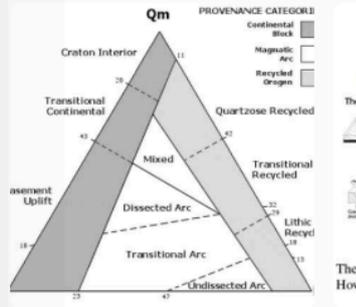
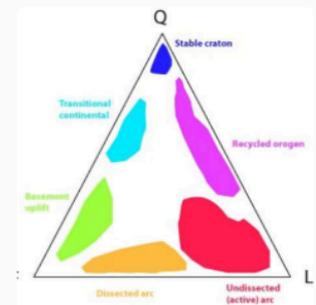
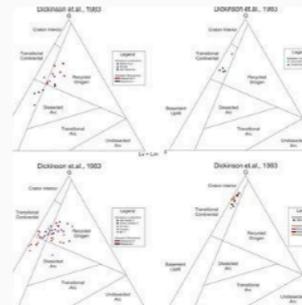
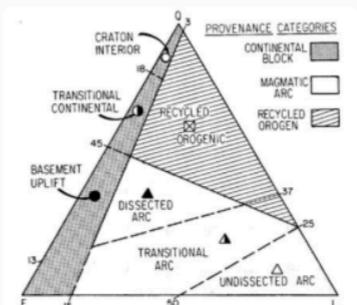
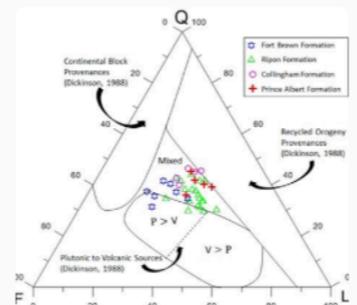
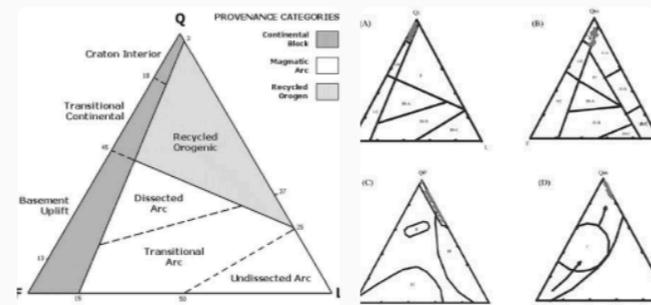
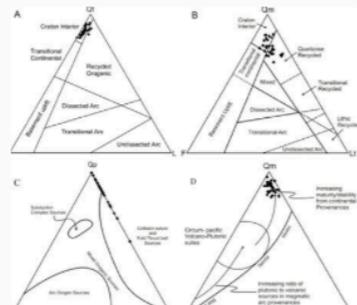
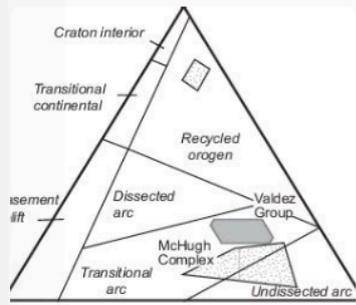

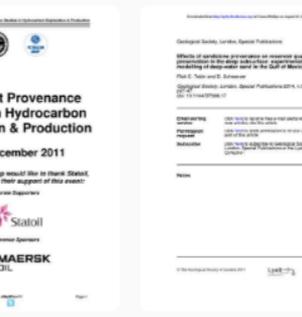
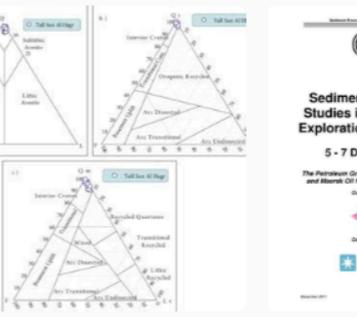
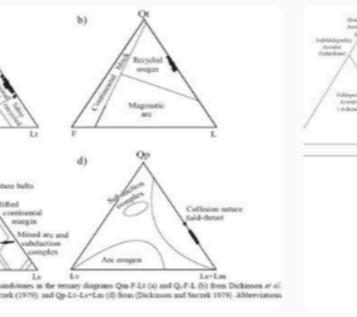
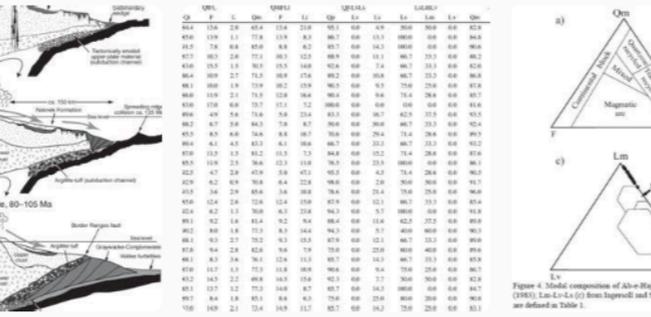
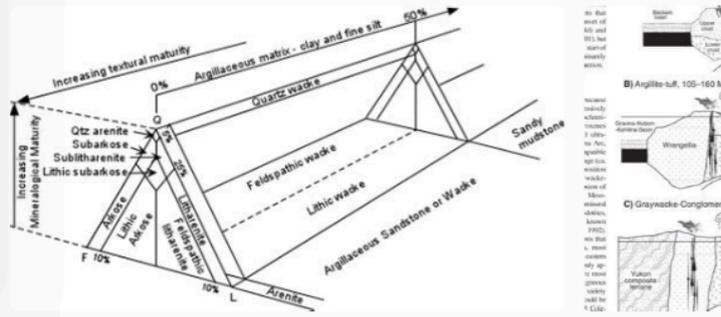
**Korn sitter sammen og er sementert i sandsteiner. Matriks eller sement i mellom.
(Korn er ikke låst sammen, som i krystalline magmatiske og metamorfe ba.)**

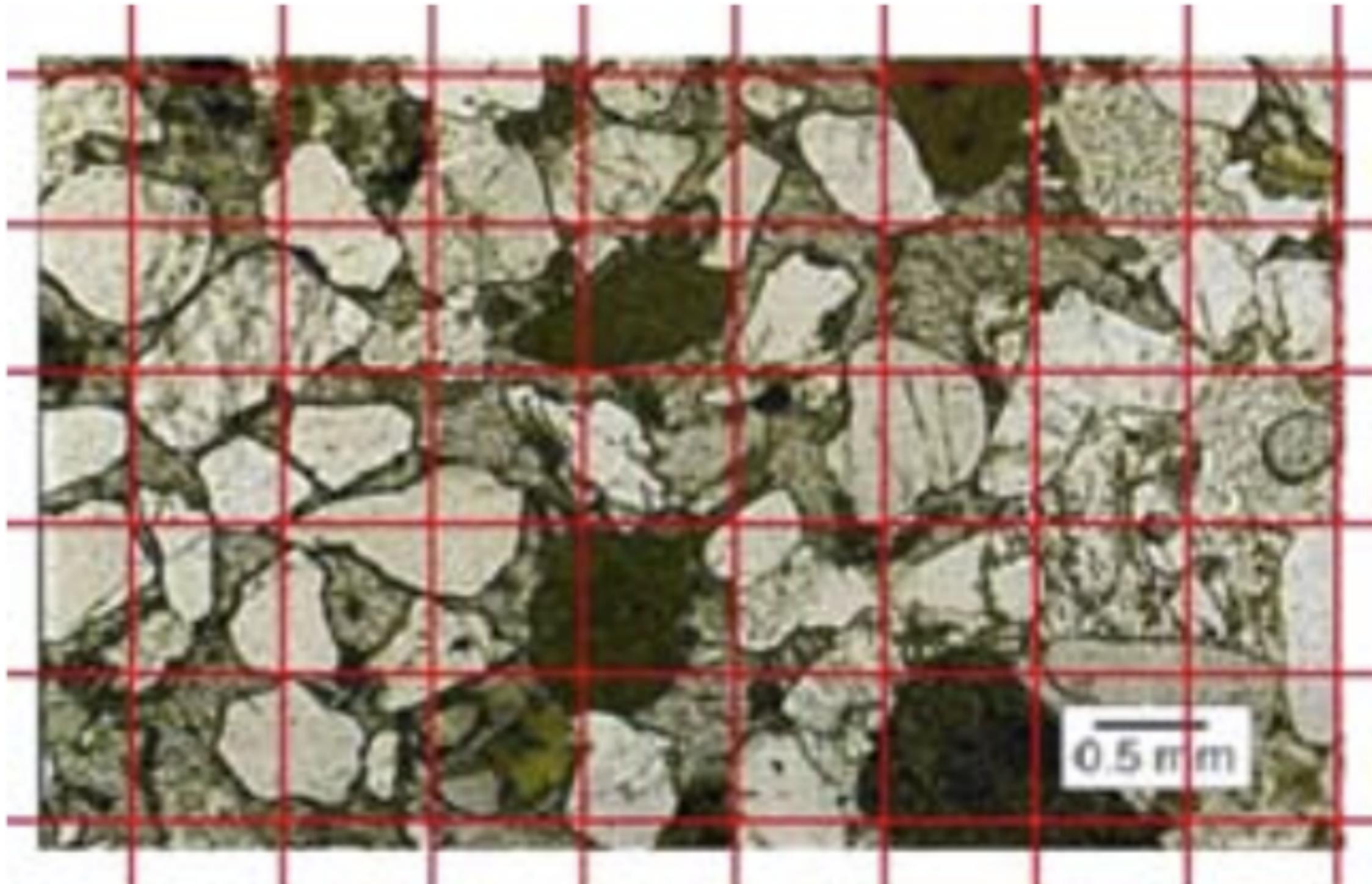

Man analyserer sandsteiner for å bestemme "provenance" (kilde/miljø)

	CS	BK17	BK20	BK25	BK35	BK4
72	86.36	79.50	88.60	94.11	95.7	
44	9.12	10.88	5.32	5.15	3.5	
13	0.27	0.63	0.20	0.16	0.1	
69	1.28	2.81	4.24	0.27	0.1	
02	0.02	0.12	0.07	0.00	0.0	
48	0.29	0.81	0.16	0.05	0.0	
10	0.12	0.18	0.11	0.08	0.1	
11	0.15	0.16	0.11	0.05	0.0	
71	3.18	3.34	2.14	1.37	1.6	
05	0.05	0.07	0.05	0.03	0.0	
		1.42				
45	100.85	99.92	100.98	101.27	101.5	
87	69.93	72.12	66.48	75.04	62.3	
85	95.04	94.85	93.49	95.72	91.7	
77	92.27	92.48	89.04	94.10	84.4	
16	9.47	7.31	16.65	18.28	26.8	
36	20.93	20.88	19.79	29.13	31.5	
43	33.77	17.22	27.29	32.38	37.1	

“Punkt-telling”

Man teller mineralkorn som ligger ved hvert rødt kryss (her er 54 punkter).

Man kan telle flere hundre punkter.

Da får man statistikk (hvor mye prosent av de ulike mineraltypene) som kan plottes på 3-kant diagram.

Et typisk eksempel av punkt-telling av sandkorn på et tynnslip:

4% andesitt korn

28% kalifeltspat korn

6% kalkstein korn

37% kvarts korn

15% plagioklas korn

2% porerom (dette er ikke sandkorn, kun sandkorn brukes)

8% sement (dette er ikke sandkorn, kun sandkorn brukes)

100% totalt av tynnslipp

Trekantdiagram bruker bare sandkorn.

Må regne om (normalisere) til nye verdier:

4,4% andesitt korn

31,1% kalifeltspat korn

6,7% kalkstein korn

41,1% kvarts korn

16,7% plagioklas korn

100% totalt av sandkorn

Her er resultatet vi trenger for å plote i diagram:

“Quartz”: Kvarts = 41,1%

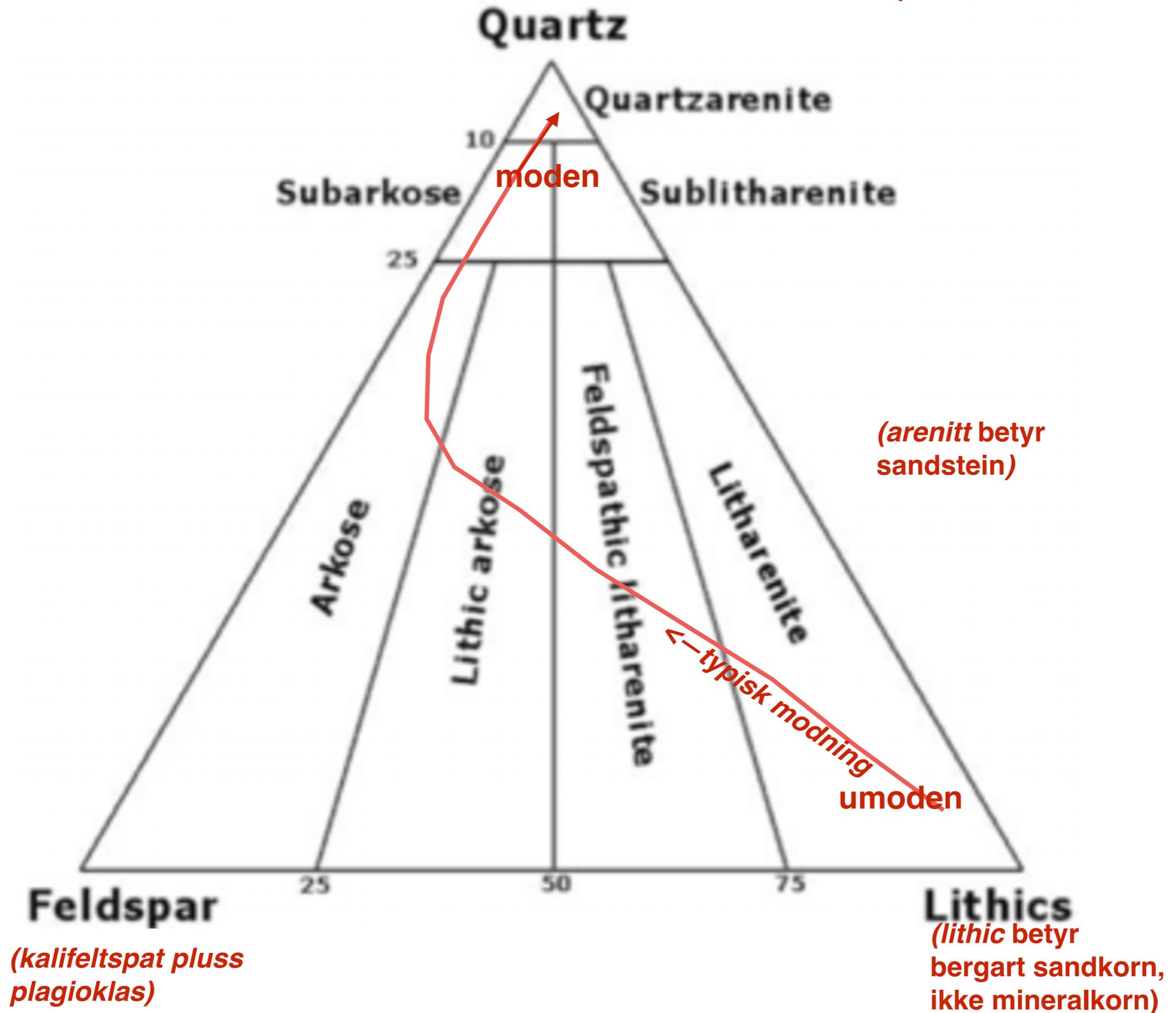
“Feldspar”: Kalifeltspat + Plagioklas = 47,8%

“Lithics” (sandkorn som er bergarter, ikke enkelte mineraler): Andesitt + Kalkstein = 11,1%

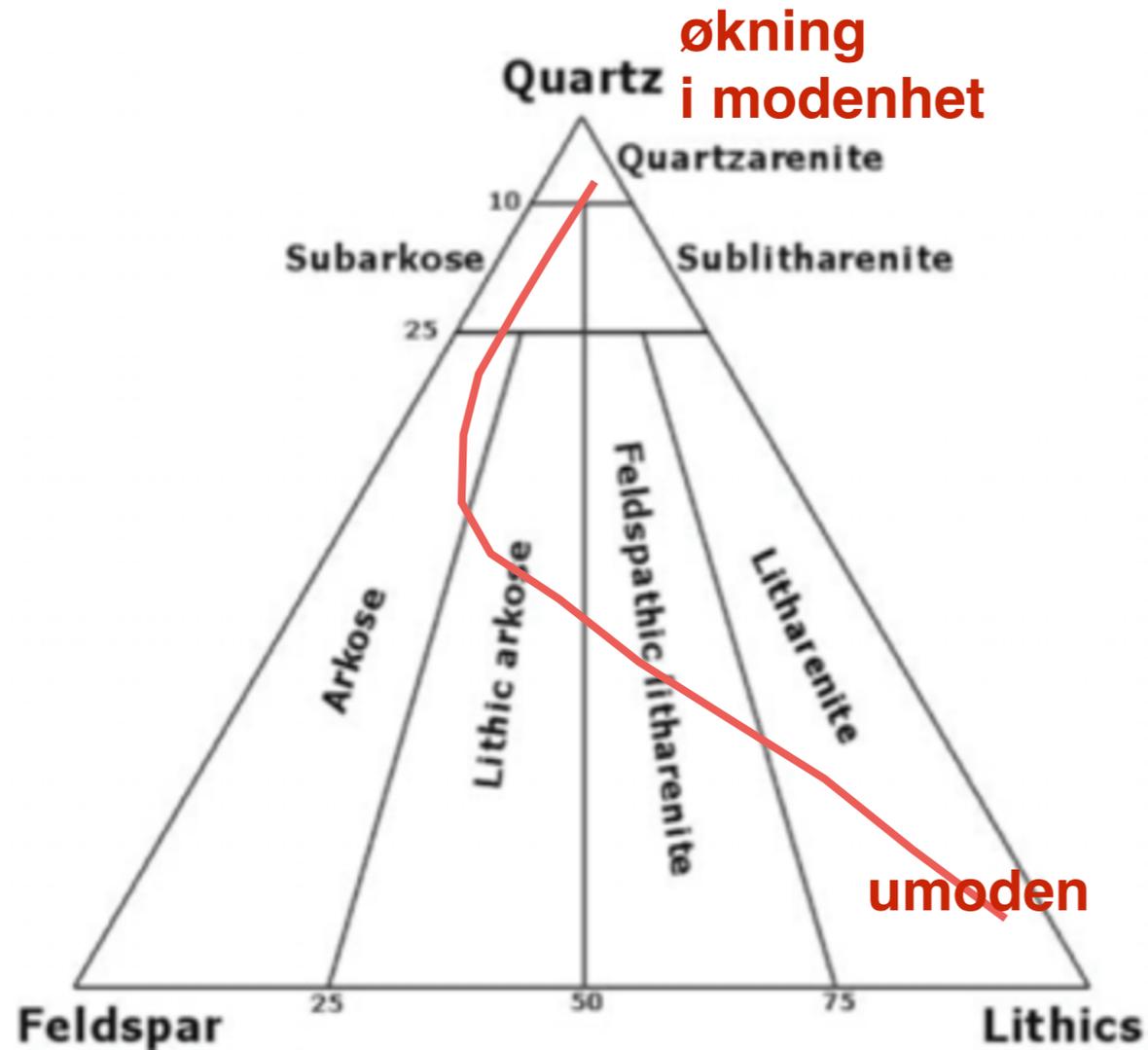
100%

Jeg forventer at dere forstår hvordan slik data omregnes og plottes i trekantsdiagrammer.

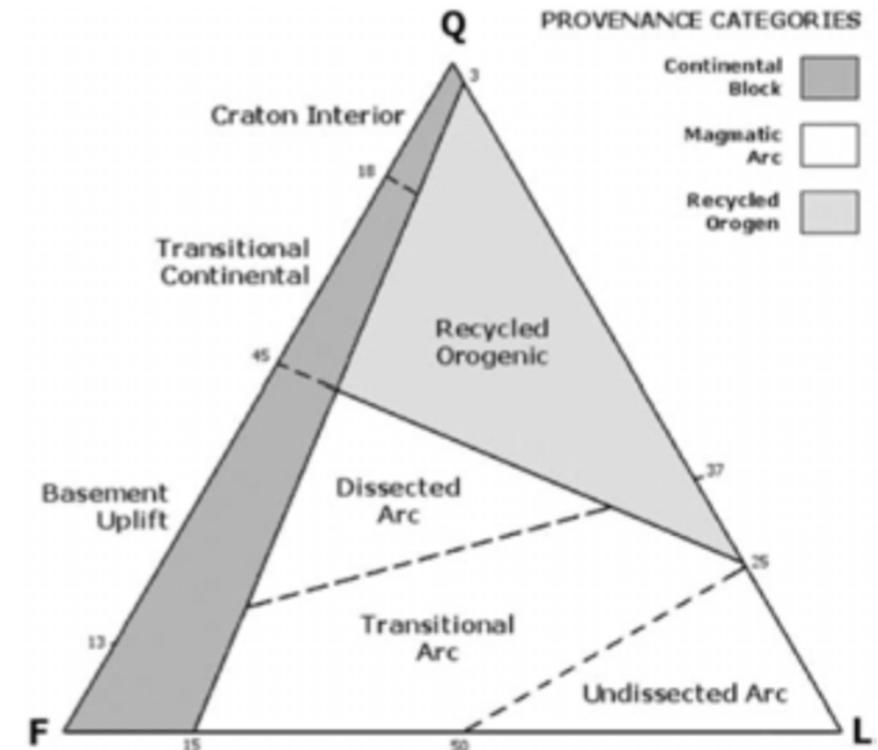
(En side tatt fra internett.)

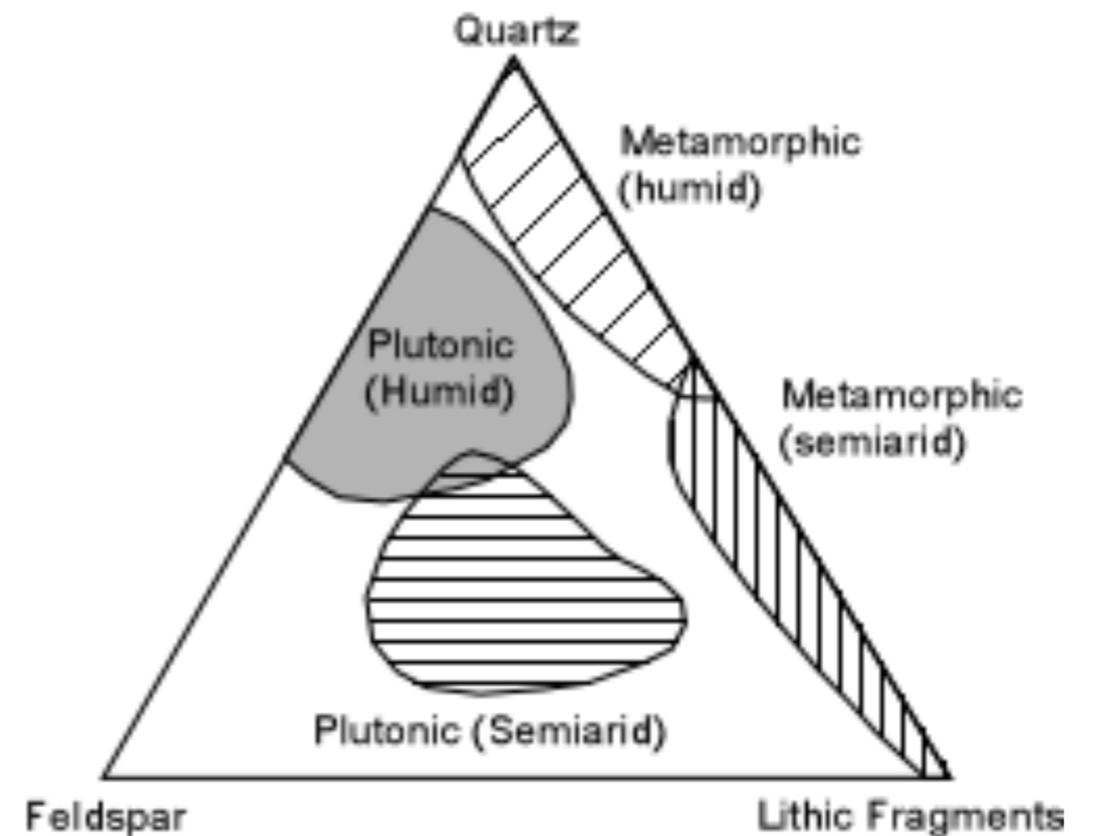
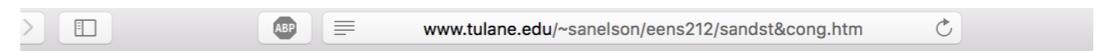
(Sider tatt fra internett.)

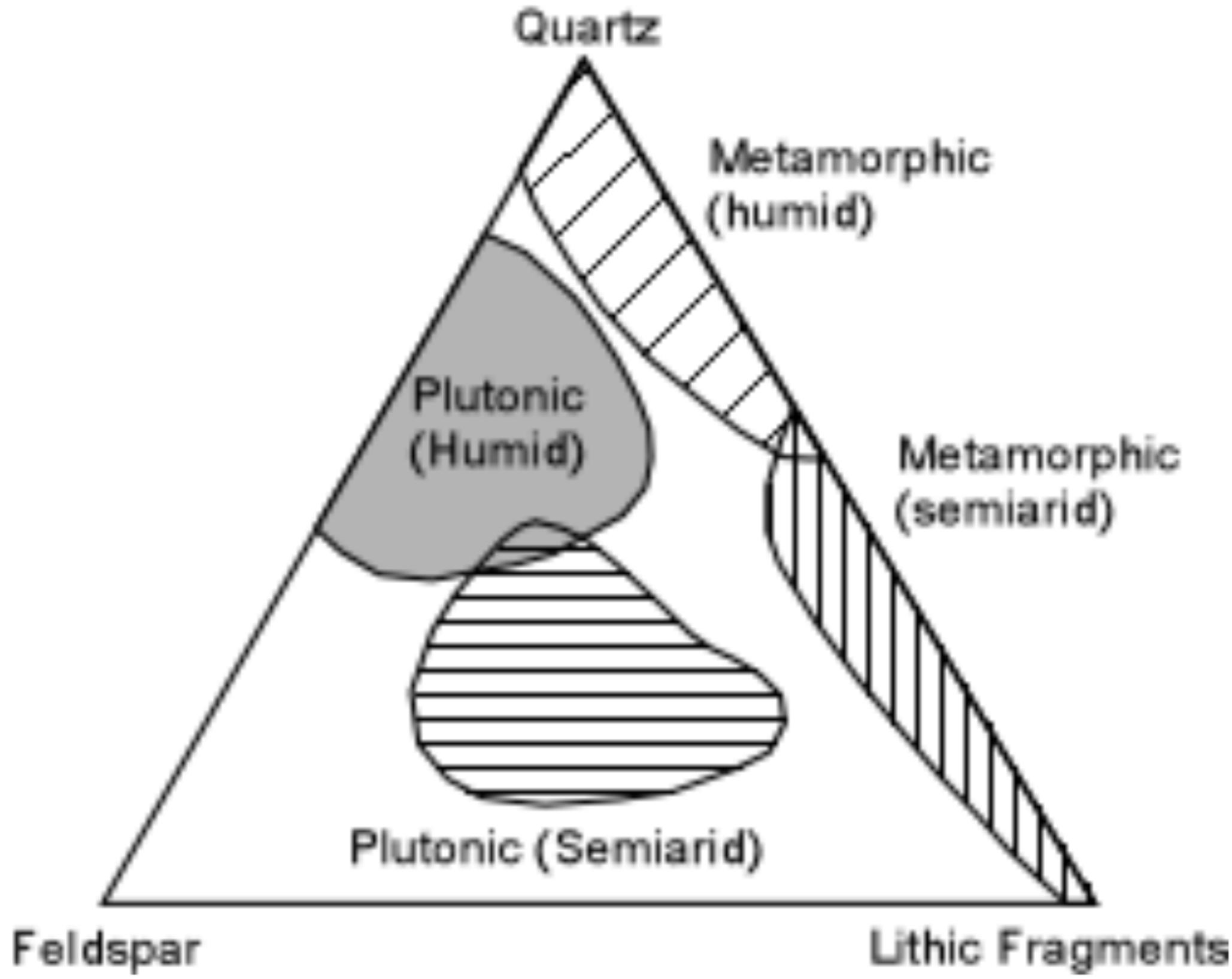

*Ikke pugg selve diagrammene.
Men forstå at geologer anvender slike
trekantdiagrammer i sine tolkninger.*

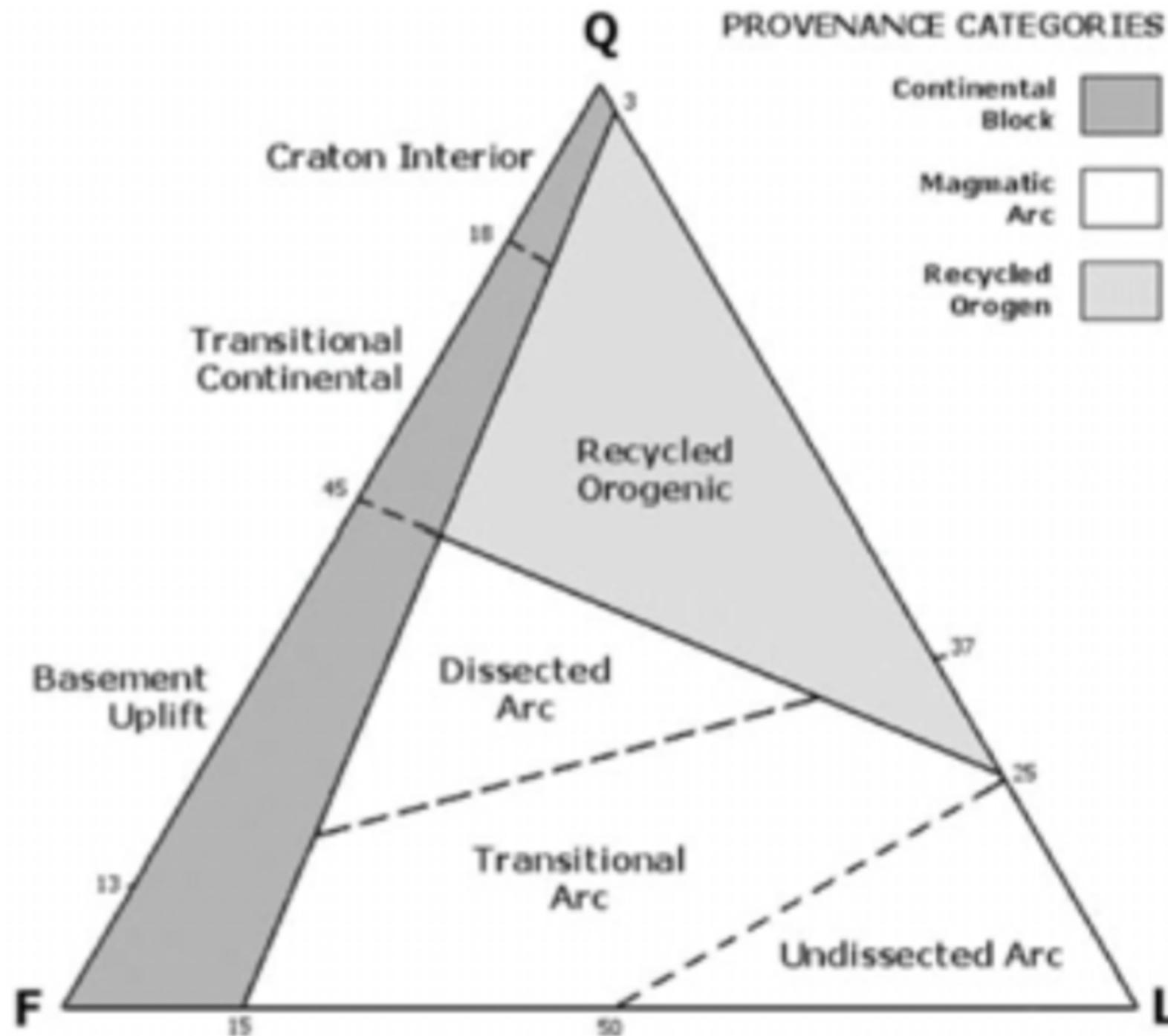

her er to ulike tolkninger av provenanse (kilde)

ikke pugg diagrammet

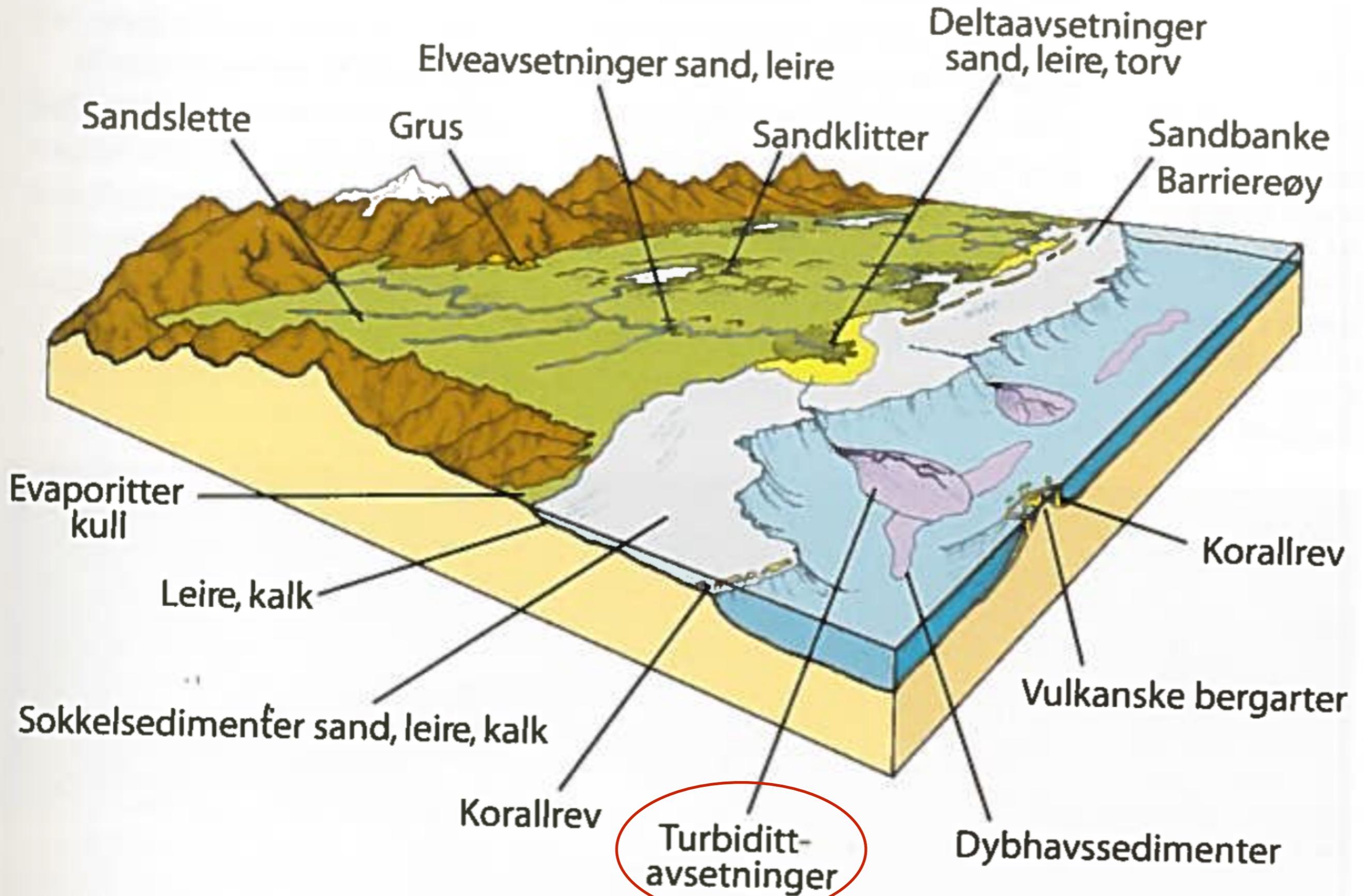

gammel kontinentalskorpe
 øybue eller magmatisk fjell
 "orogen" betyr "fjellkjede"

ikke pugg diagrammet

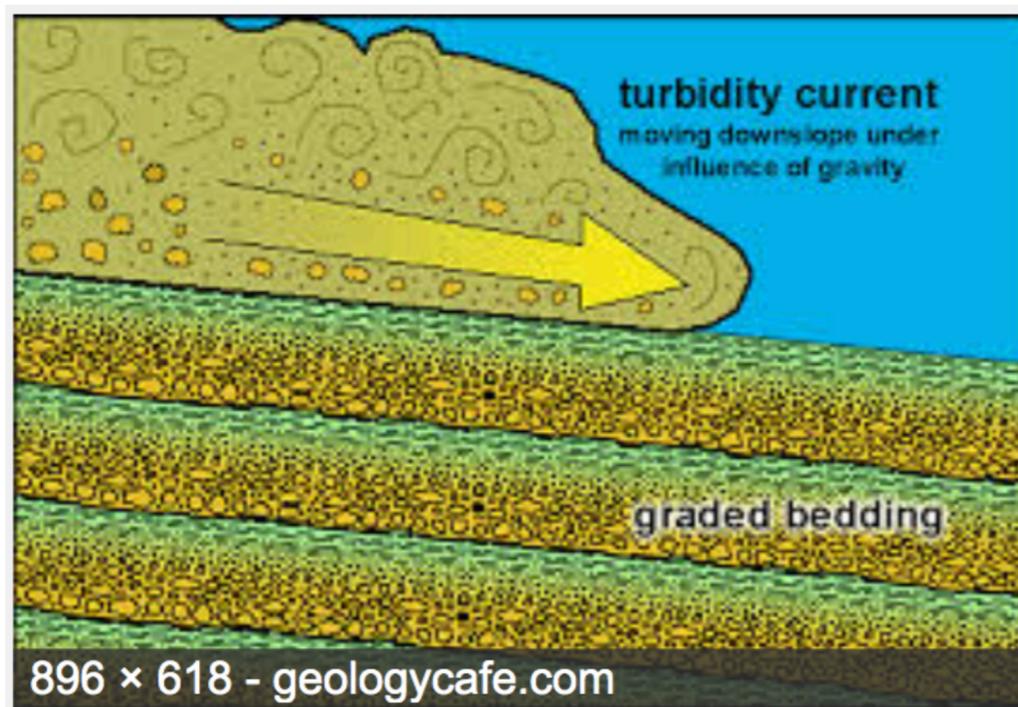
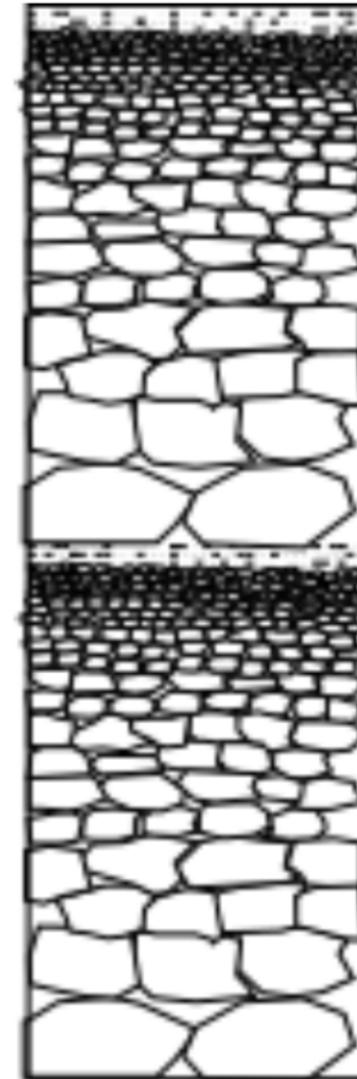
Disse diagrammene skal ikke pugges av dere. De er til orientering.

Det jeg forventer er at dere vet hvordan trekantsdiagrammer brukes. At dere kan plote data på et F-L-Q diagram, for eksempel.

gradert lagning

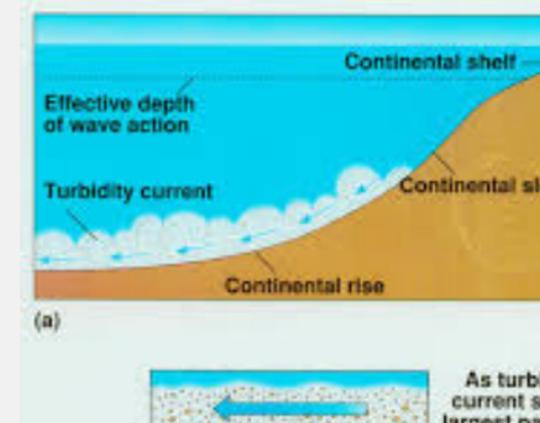
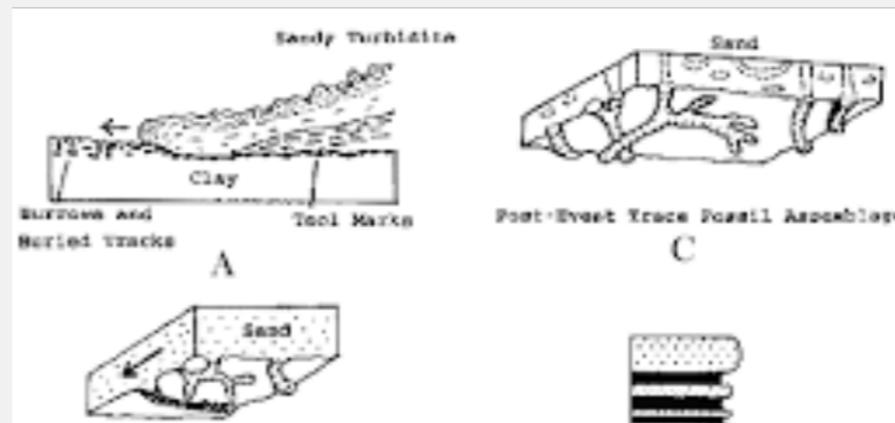
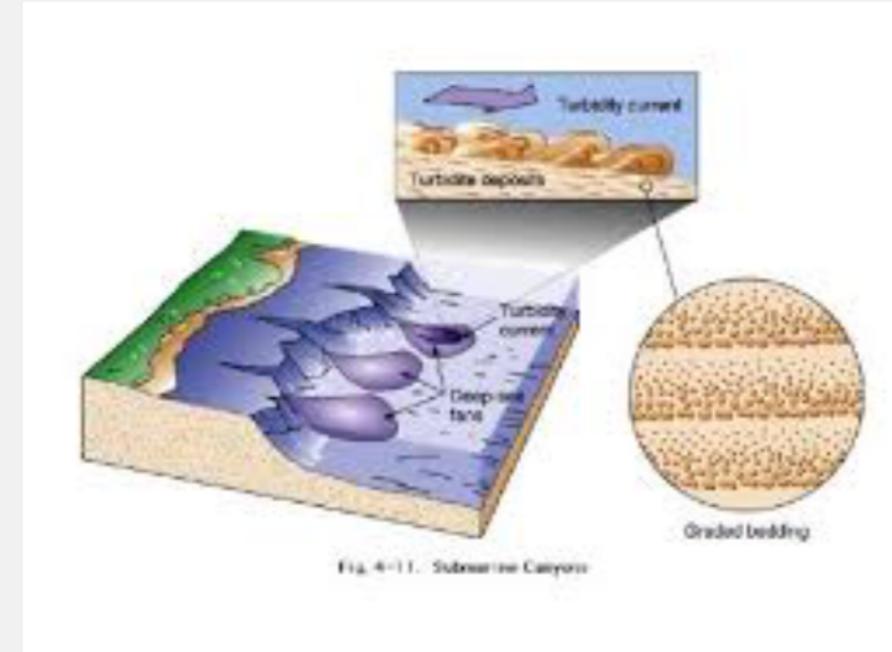
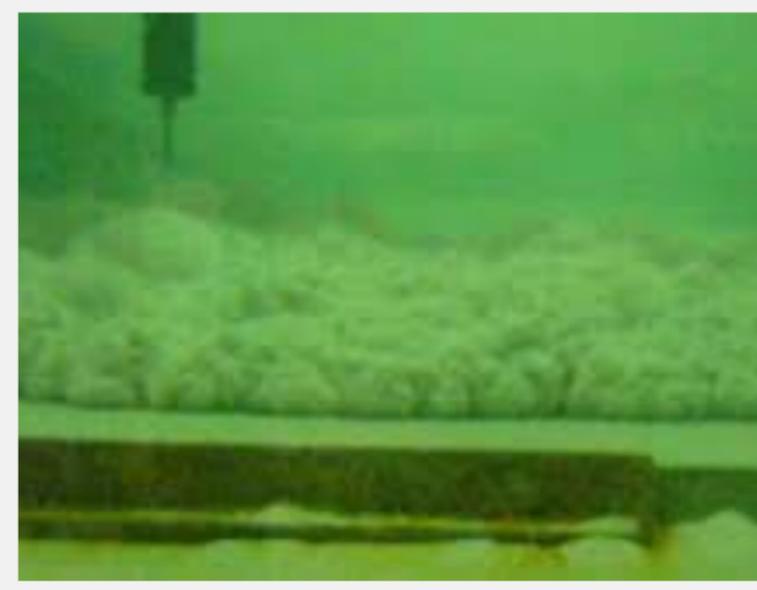
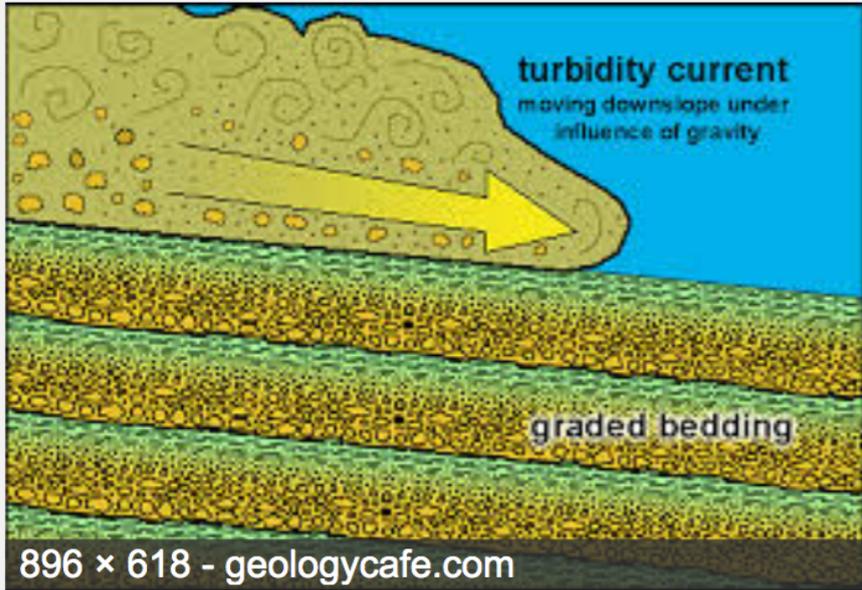
- **Graded Bedding** - As current velocity decreases, first the larger or more dense particles are deposited followed by smaller particles. This results in bedding showing a decrease in grain size from the bottom of the bed to the top of the bed. Sediment added as a pulse of turbid water. As pulse wanes, water loses velocity and sediments settle. Coarsest material settles first, medium next, then fine. Multiple graded-bed sequences called turbidites (see figure 7.30 in your text).

turbiditter

**Nelsons 2 turbiditter er stygge.
Her til venstre er bedre tegning.**

“turbiditter” avsettes av “turbidittstrøm”

turbidity current

Turbiditt – gråvakke

Da den platetektoniske modellen fikk gjennomslag på slutten av 1960-årene, løste det samtidig et stort sedimentologisk problem. Rundt omkring i verdens foldefjell finnes det en vidt utbredt sedimentær bergart i sand-silt-leirfraksjonen som har en spesielt vakkert gradert lagdeling. Formasjoner av bergarten kan oppnå en tykkelse på opptil 1000 m. Denne sedimentære bergartstypen ble kalt gråvakke, uten at noen egentlig visste hvordan den var dannet. På jordoverflaten var det ennå ikke funnet noe sedimentologisk miljø der en slik struktur i bergarten kunne passe inn.

Eiendommelig nok forekom gråvakke sammen med bergarter som man antok var avsatt på svært dypt havvann. Disse bergartene viste at de var avsatt i forbindelse med svært liten sedimenttilførsel med ytterst finkornete, ofte silisiumrike avsetninger. I motsetning til disse kunne gråvakkene være temmelig grovkornete, også med usorterte sandsteiner i den grove delen av de enkelte lagene. Gråvakkens kornstørrelse passet altså ikke inn i dyphavsmiljøet.

Ved hjelp av utallige ekkoloddmålinger tvers over Atlanterhavet ble det i 1957 for første gang mulig å tegne et kart over Atlanterhavets bunn, og i 1960-årene foretok man de første boringene i havbunnen utenfor den nordamerikanske østkysten. Da oppdaget man plutselig at gråvakke dukket opp fra de dypeste delene av havbunnen, fra de såkalte dyphavsslettene på dyp ned til 4000–5000 m.

Endelig begynte brikkene å falle på plass. Utenfor de dype furene på kontinentalsokkelen, såkalte undersjøiske «canyons», bredte gråvakke-

avsetningene seg utover dyphavsslettene. Nettopp utenfor slike steder var det mange ganger blitt observert voldsomme strømmer som beveget seg nedover kontinentalskråningen mot havbunnen. I 1929 var det blant annet observert en voldsom undersjøisk bunnstrøm ved Grand Bank utenfor New Foundland, der strømmen med sin kraftige bevegelse rev over flere transatlantiske kabler. Strømmens hastighet ble beregnet til 80–95 km/t.

Det som var blitt observert, var en såkalt turbidittstrøm, en undersjøisk, lavineaktig bunnstrøm som transporterte tonnevis av materiale fra den øverste delen av kontinentalskråningen ned gjennom de dype furene i kontinentalsokkelen til dyphavssletten nede på havbunnen. En turbidittstrøm dannes ved at materiale som over lang tid har hopet seg opp ytterst på kontinentalsokkelen, plutselig – kanskje utløst av et mindre jordskjelv – setter seg i bevegelse som en mudret vannmasse med sand og leire.

Ettersom en slik oppslemmet strøm av materialer er tyngre enn de klare vannmassene omkring den, vil den synke ned gjennom en av furene i kontinentalsokkelen og der bevege seg nedover med økende hastighet. Det tunge muddervannet, med en anslått mengde på 100 km³ oppslemmet materiale, vil rase ned gjennom furen og fordele seg ut på dyphavssletten. Turbidittene som dannes i forbindelse med slike undersjøiske laviner, vil kunne dekke et areal på ca. 100 000 km².

*Turbiditt
(Gilberga,
Dalsland,
Sverige)*

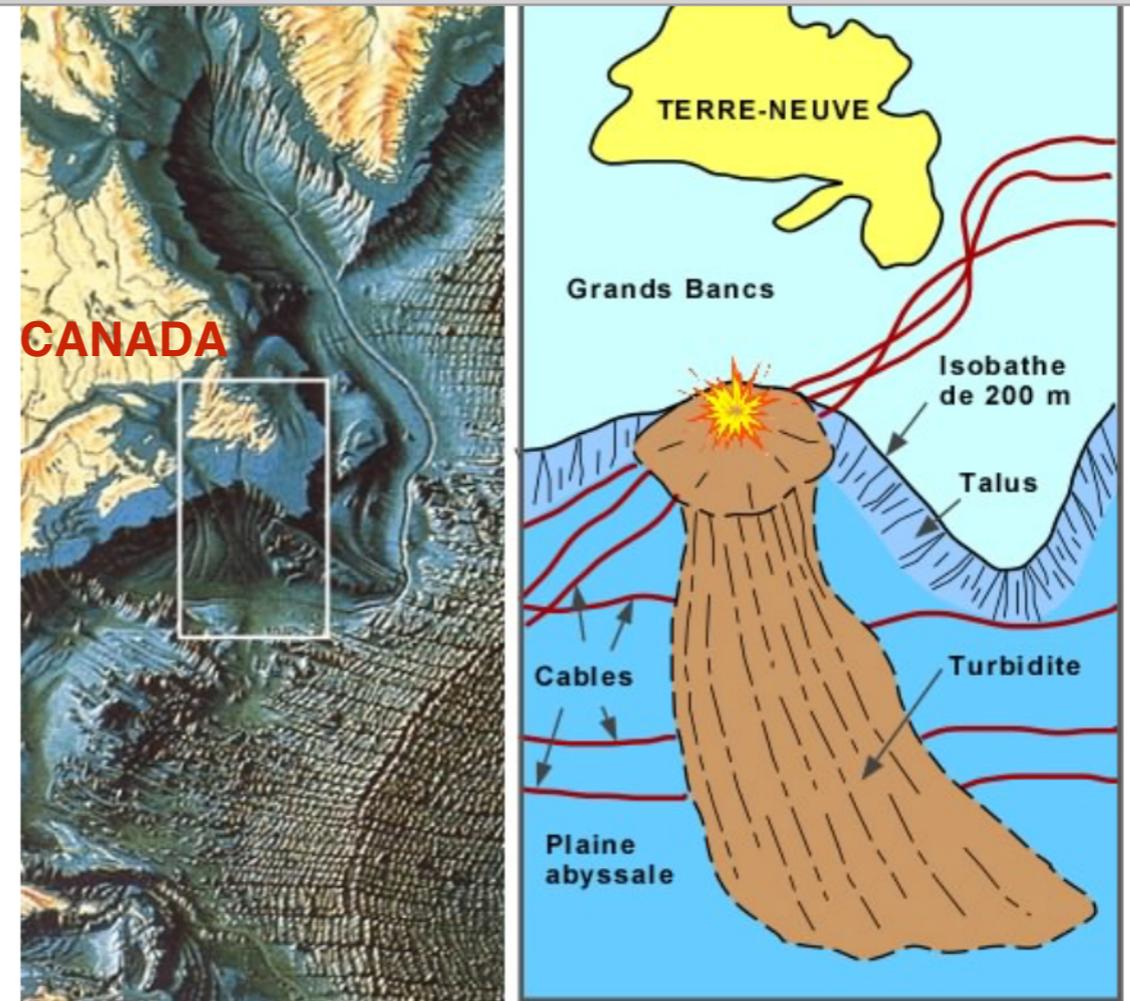

turbidity currents

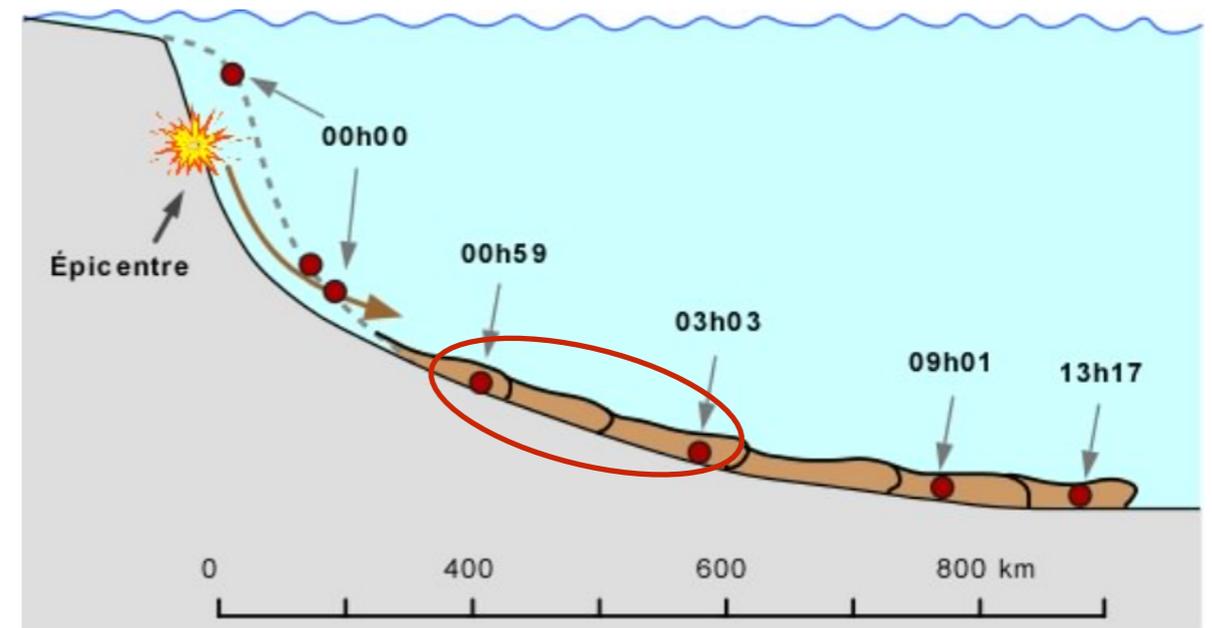
<https://youtu.be/8gYJJjxY8g0>

Turbiditter er en veldig vanlig sediment, som ikke var forstått av geologer.

Forståelsen begynte i 1929, da et undersjøisk ras i Atlanterhavet kuttet 6 telegraf kabler i løpet av 13 timer.

sous-marins dans le secteur du séisme ont été brisés instantanément. Les autres câbles, plus distants, ont été coupés à mesure qu'ils étaient fauchés par le courant. Le temps 00h00 sur le schéma correspond au déclenchement du courant.

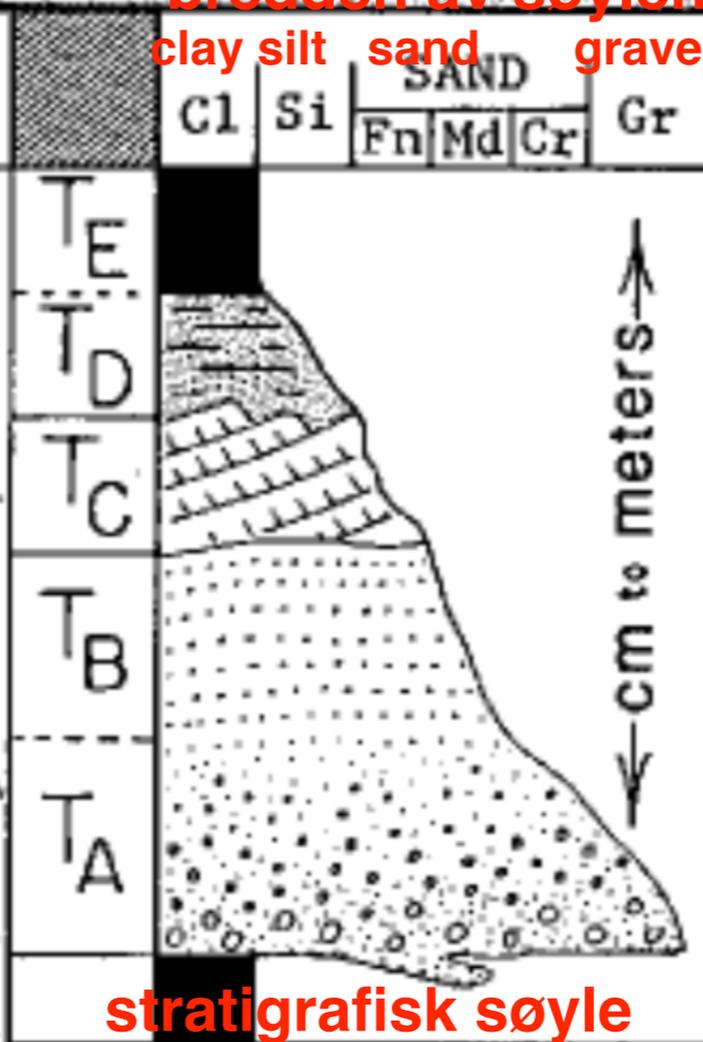
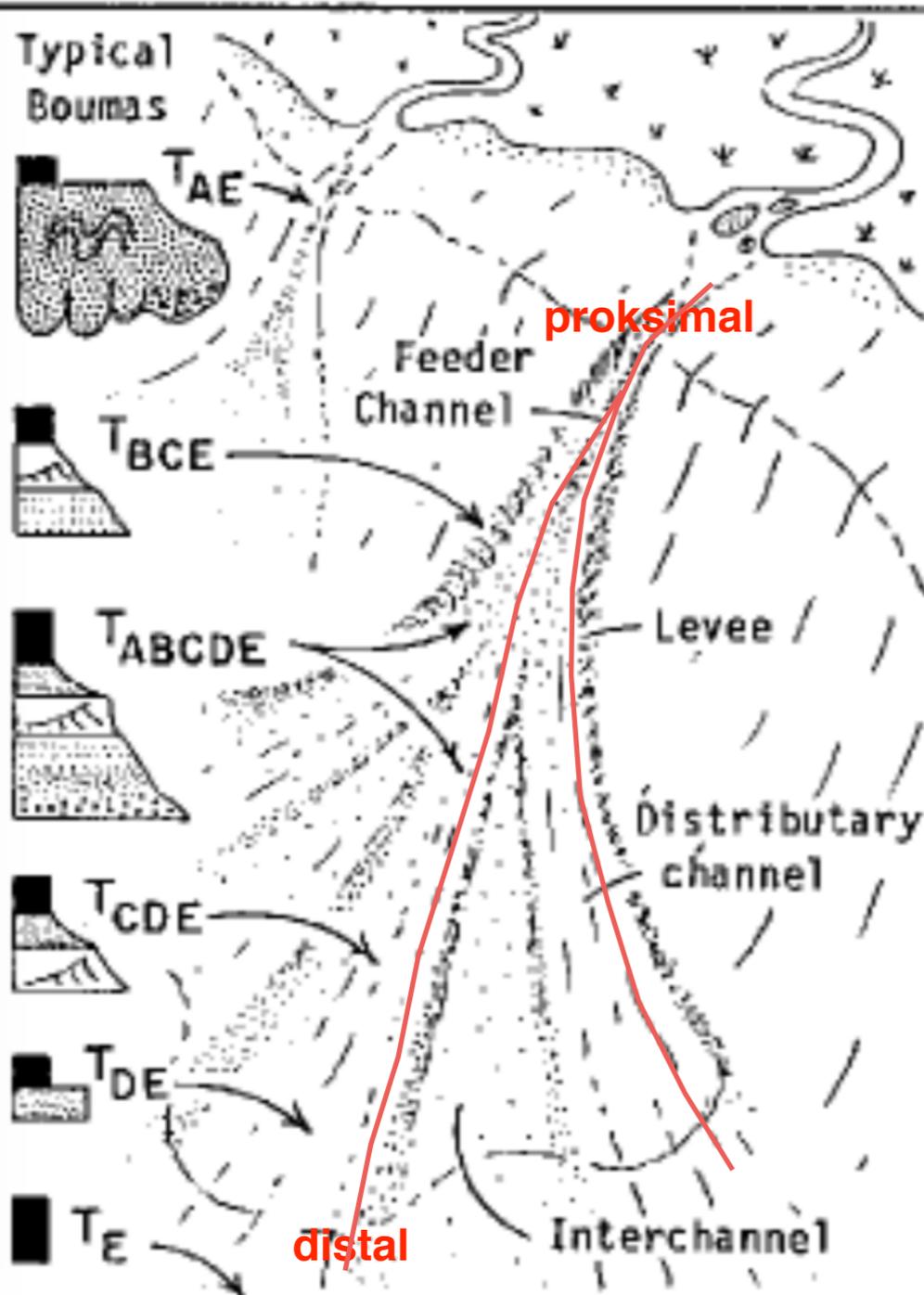

200 km på 2 timer

THE TURBIDITY CURRENT AND SUBMARINE FANS

bredden av søylen angir kornstørrelse
 clay silt sand gravel

Bouma Sequence

Description

Clays (shales). Deposited in months to years.

Laminated silts/fine sands. Deposited in hours.

Small trough cross beds; ripples on top. Deposited in hours.

High velocity laminations; lower contact gradational. Deposited in minutes.

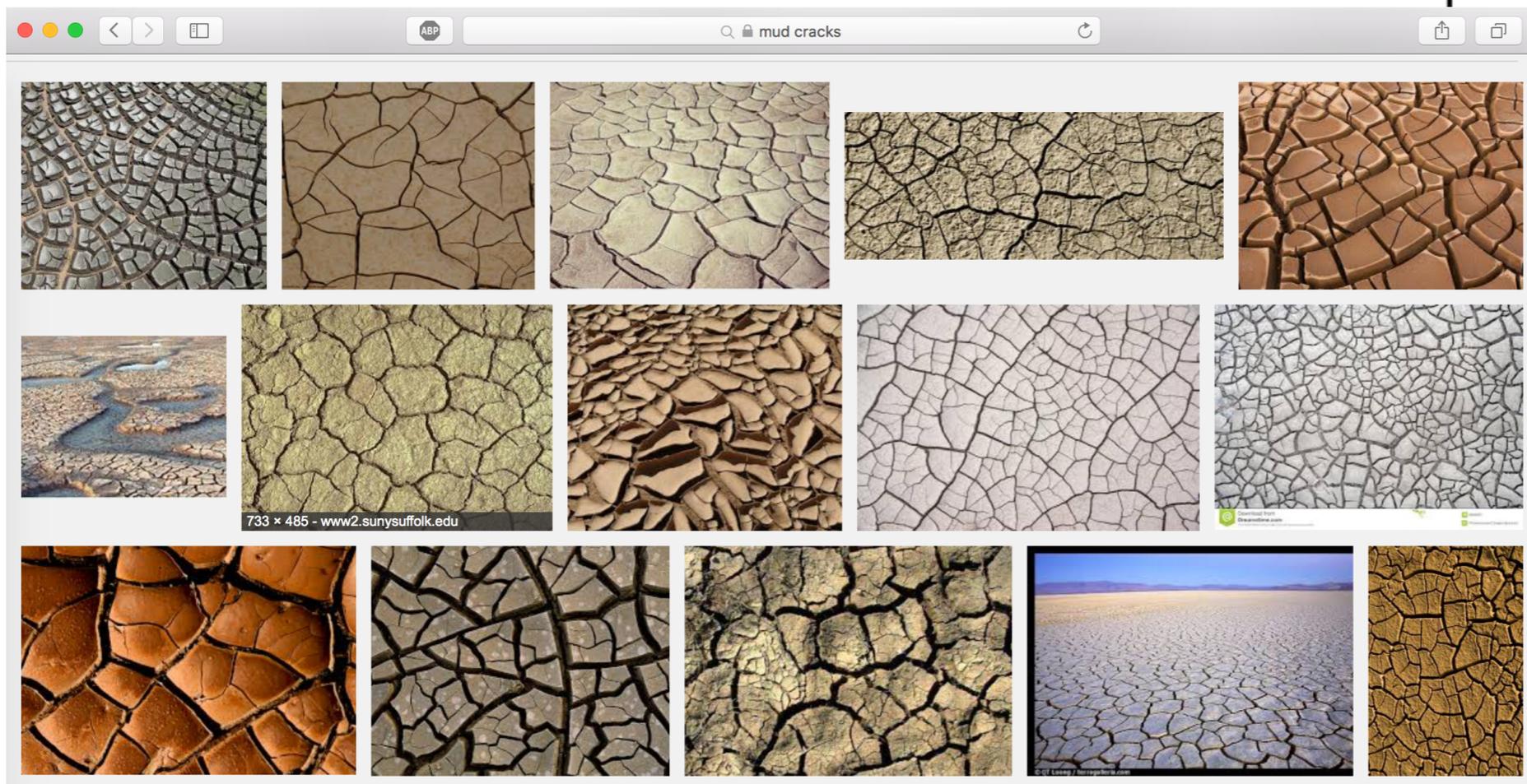
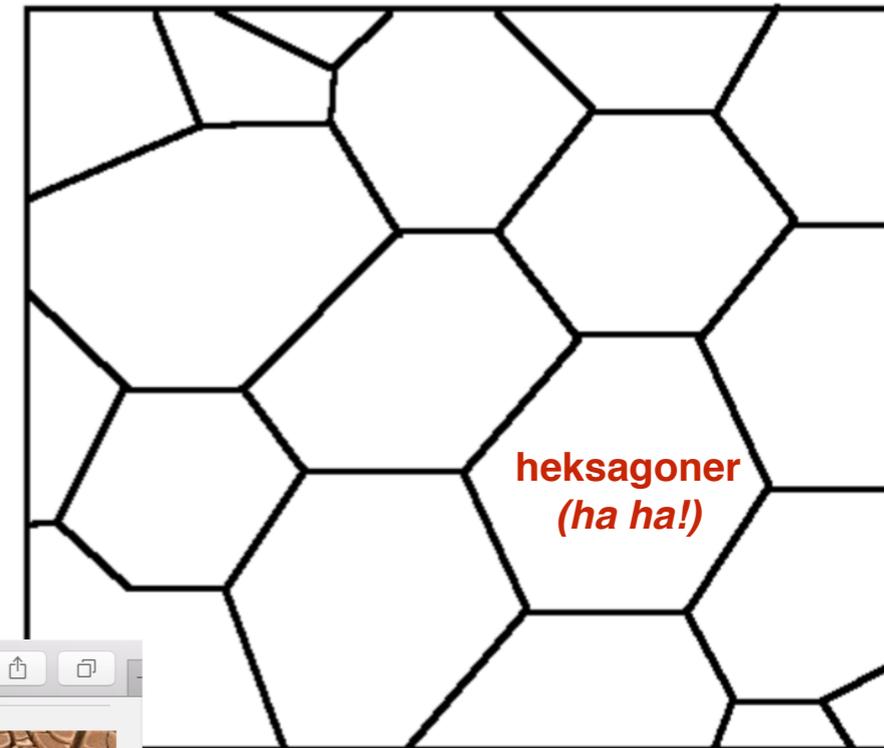
Sandy or gravelly; graded bedding from obvious to inconspicuous. Current marks typical. Deposited in minutes.

Bouma sequences are typical of, but not restricted to, submarine fans. Complete sequences (ABCDE) form only in mid-fan channels; incomplete sequences form in more proximal, distal, and/or lateral environments. In the more proximal feeder channels AE dominates (frequently with debris flows, load structures and slumps). More distally bottom units successively drop out and CDE, DE, and finally E sequences form. Laterally away from the channel, levees are CDE or BCE and interchannel areas DE and finally E.

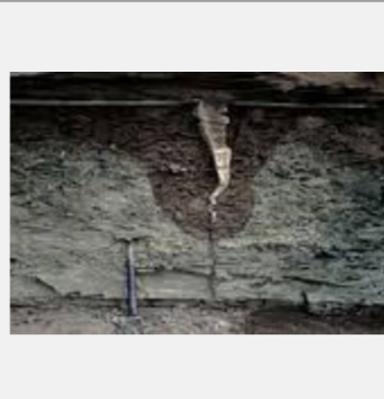
“proximal” nær kilden (og grov kornet), “distal” lenger vekk fra kilden.

Mudcracks - result from the drying out of wet sediment at the surface of the Earth. The cracks form due to shrinkage of the sediment as it dries. When present in rock, they indicate that the surface was exposed at the earth's surface and then rapidly buried.

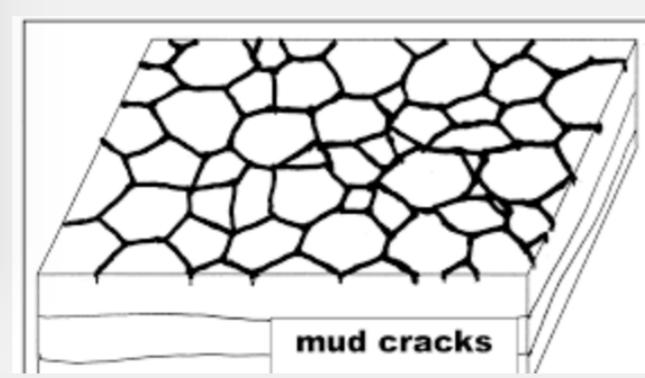
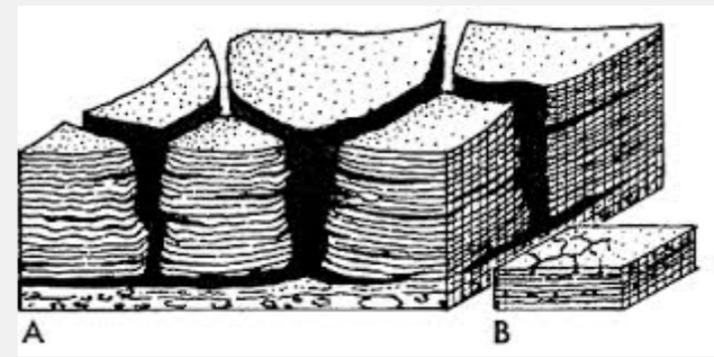
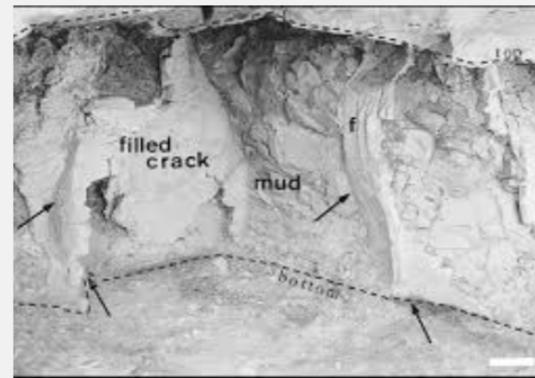
tørkesprekker i leire eller slam

Etterpå, hvis sand avsettes over, vil sand fylle de åpne sprekkene. Da blir tørkesprekkene bevart.

tverrsnitt i tørkesprekker.

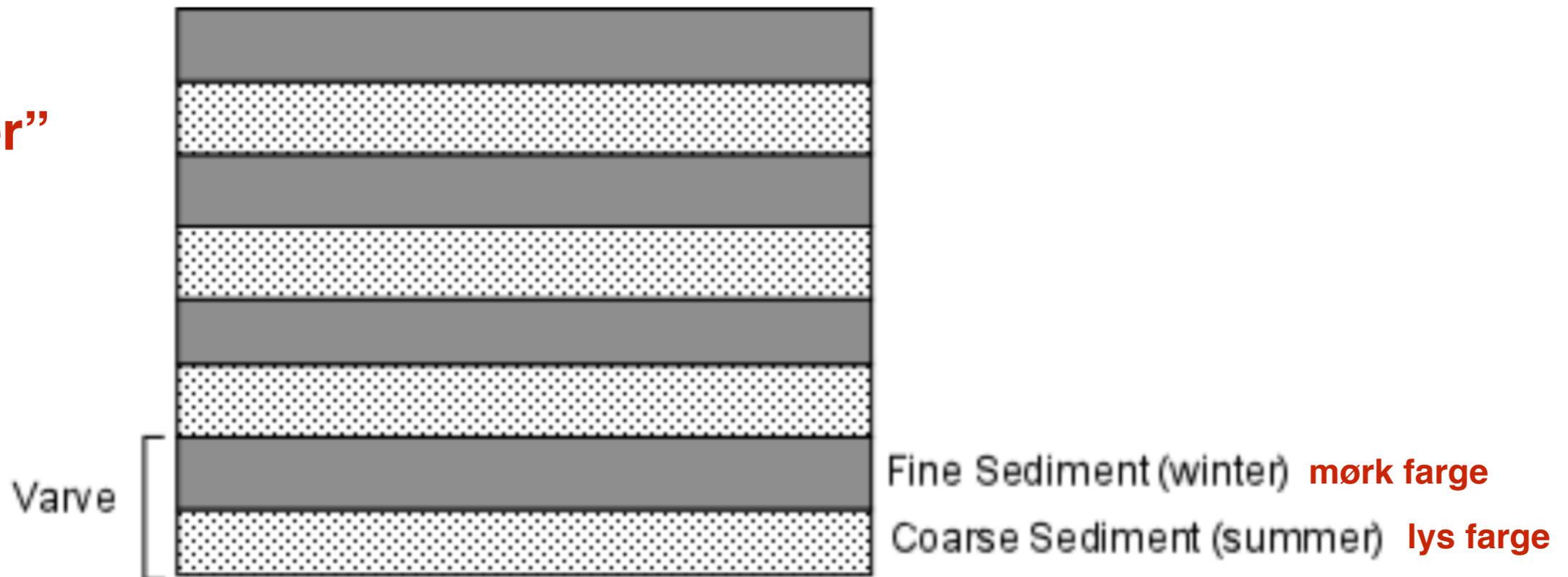

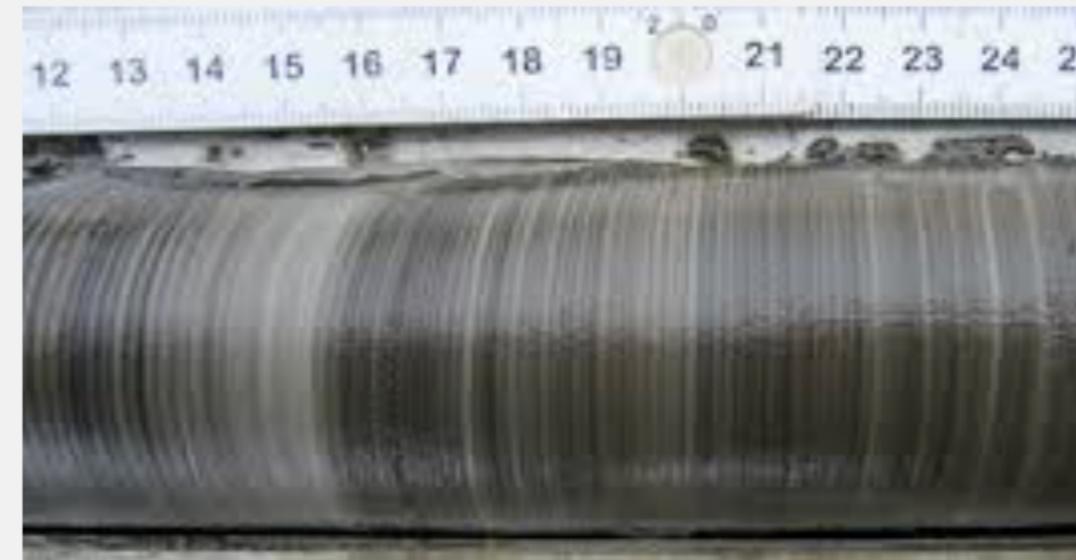
Etterpå, hvis sand avsettes over, vil sand fylle de åpne sprekkene.

- ***Rhythmic Layering*** - Alternating parallel layers having different properties. Sometimes caused by seasonal changes in deposition (*Varves*). i.e. lake deposits wherein coarse sediment is deposited in summer months and fine sediment is deposited in the winter when the surface of the lake is frozen.

Kun avsettes i innsjøer i kaldt klima (som Norge)

“varver”

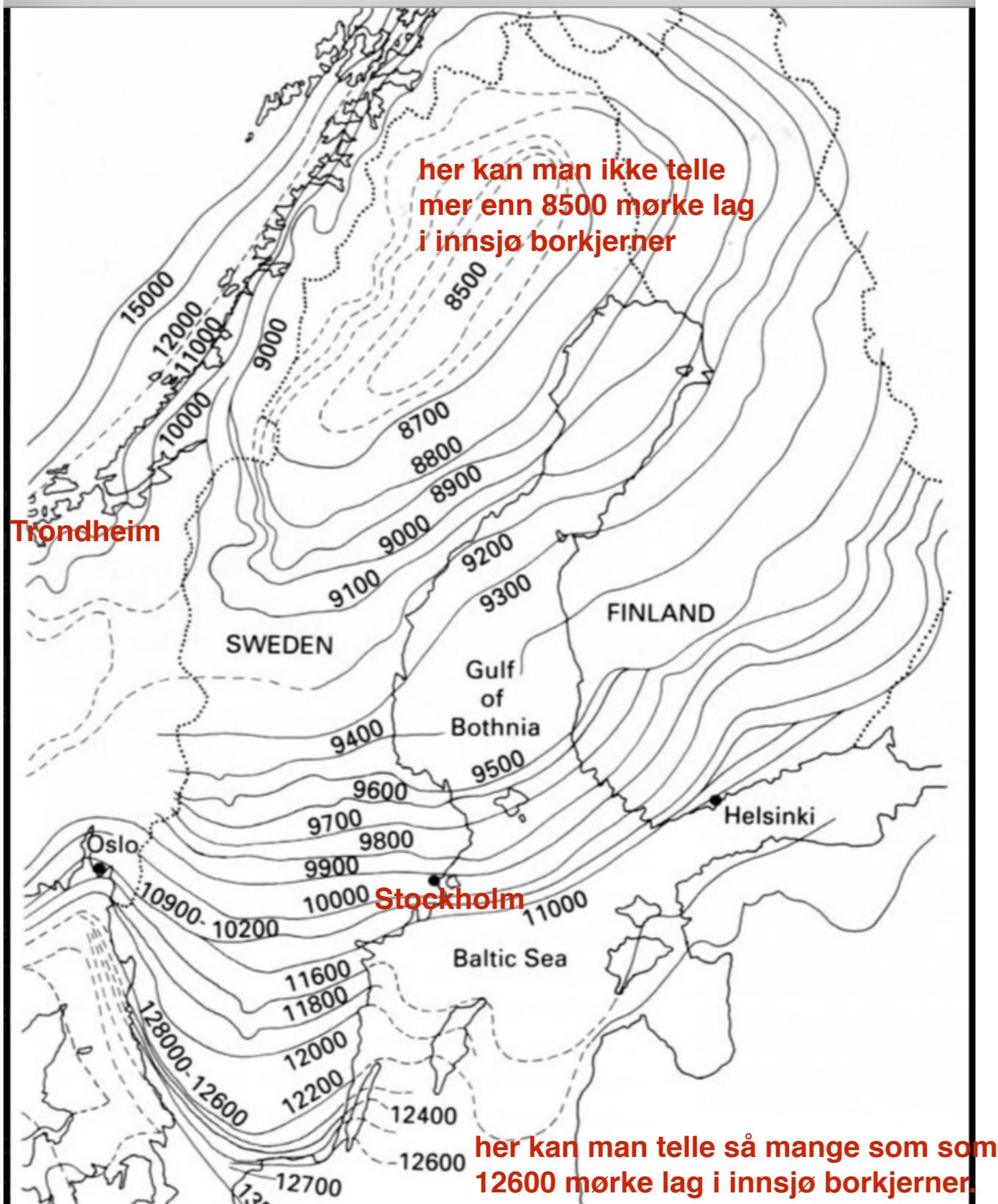
Varver:

Lyse lag avsettes vår og sommer, når bekker har mye vann og transporterer lysfarget silt til innsjøen. Mørke lag avsettes om vinteren, når bekker er frossen og mørk leire faller ned til bunnen av innsjøen.

550 × 409 - eos.tufts.edu

Svensk professor De Geer på ekskursion, for å demonstrere det han kalte for “varver”. ca. 1910.

Ved å telle “varver”, kunne De Geer bestemme hvor mange år siden innlandsis i Sverige smeltet og innsjøene ble dannet.

Sverige ble isfri mellom 12600 og 8500 år siden.

Dette var et gjennombrudd i geologisk aldersforståelse. (ca. 1910)

(Her ble også nordmenn overrasket at svensker kunne telle til mer enn 10.)